زمونږ کلي او باندې

لیکوال:
سمیع الدین افغاني

۲۰۱٦ م کال - مهاجرت

www.mohandpublications.com
Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ځانګړنې:

د کتاب نوم: زمونږ کلي او باندې

لیکوال: سمیع الدین افغاني

خپرندوی: مومند خپرندویه ټولنه – جلال اباد

برېښنالیک: Momand.books@gmail.com

ډیزاین چارې: ایملیار ساجد

چاپ کال: ۱۳۹۵ لمریز – ۲۰۱٦ میلادي

چاپ وار: لومړی

د چاپ شمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

چاپځای: د مومند خپرندویې ټولنې تخنیکي څانګه

د چاپ حقوق له خپرندویې ټولنې سره خوندي دي.

ننګرهار: عبدالمجید مومند کتابپلورنځی – مخابراتو څلورلارې

اړیکې: ۰۷۰۰٦۲٦۱٦۱ – ۰۷۷۷٦۲٦۱٦۱ – ۰۷۸۱٦۲٦۱٦۱

کابل: اصلاح افکار کتابپلورنځی / دارالسلام کتابپلورنځی / مستقبل کتابپلورنځی / پکتوس کتابپلورنځی / اکسوس کتابپلورنځی/ سروش کتابپلورنځی. **پکتیکا:** مجاهد کتابپلورنځی/ اریانا کتابپلورنځی. **کندهار:** امیر کروړ کتابپلورنځی / افغان کتابپلورنځی/ عرفان کتابپلورنځی. **خوست:** غرغښت کتابپلورنځی / رحیمي کتابپلورنځی/ سباوون کتابپلورنځی/ ژوندون کتابپلورنځی/ ابدالي کتابپلورنځی/ لېوال کتابپلورنځی/ غازي کتابپلورنځی/ شیخ زید کتابپلورنځی .**هلمند:** سیدجماالدین کتابپلورنځی / تاج منور کتابپلورنځی./ **پکتیا:** علمي کتابپلورنځی/ روحاني بابا کتابپلورنځی.**غزني:** قیومي کتابپلورنځی. / **لغمان:** یونس کتابپلورنځی. / **مزار شریف:** ثقافت کتابپلورنځی.

www.momandpublications.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

www.momandpublications.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

محترمو لوستونکو !

پدې کتاب کې د لغمان په اړه دهیواد د معاصرو څیړونکو اولیکوالانو معتبره تاریخي لیکنې او کره مطالب راټول شوي دي چې ددې مطالبو یادونه پدې کتاب کې لازمه او ضروري ګڼل کیږي۰ هیله ده چې ددې مطالبوپه راټولولو سره مو د تاریخي لغمان په اړه درنولوستونکوته دپام وړمعلومات برابرګړي وي ۰

دمولانا دکتور محمد سعید سعید افغاني یادداشتونه۰

دښاغلي شهسوارسنګروال لیکنه دلغمان لرغونی تاریخ اوجغرافیوي موقعیت۰

دښاغلي پوهنیار ظفراهتمام لیکنه لغمان دلرغوني تاریخي اوفرهنګي شالید په رڼا کې۰

د ښاغلي نجم الدین سعیدي لیکنه لغمانی اوګره او دهغه ډولونه۰

او همدارنګه د افغان ننګ د ښکلې پاڼې د قدروړ او بادرده کارکونکوپه خاصه توګه د ښاغلي اجمل اکبری صیب نه دکتاب دتنظیم او برابرولو په برخه کې د زړه دکومي مننه کوم اوکور ودانی ورته وایم ۰

پدې برخه کې د هغو لیکوالانو لیکنې چې په کتاب کې ورته ځای ورکړل شوي دي ، د دوئ تاریخي او څیړنیزې لیکنې اوهمکاری دیادولو، مننې او د پام وړ وګنم۰

سمیع الدین افغاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

محترمو لوستونکو !

لکه څنگه چې هرانسـان دخپل دژوند ، کوچنی والي اوستریدوخوړې اوترخې خاطرې په خپل ذهن کې له ځانه سره لري اوبیا هر څومره چې د انسانانوعمرمخ په زیاتیدو شي دکلي،کور،ښوونځی اوټول هغه چاپیریال چې انسان پکې سترشوی اود ژوند مختلف پړاوونه یې پکې تیر کړي دي ، تل هغه یادونه او خاطرې ورته په سترگو کیږي او دا یادونه هغه وخت ډیر شي چې انسان دخپلو کلو او بانډو او ټاټوبي څخه لرې په پردي هیوادونو کې دمساپری اومهاجرت شپې اوورځې تیروي٠

زما د دغې لیکنې اصلي موخه هم دا ده چې د«زموږ کلي اوبانډې» کتاب ترسر لیک دهیواد د مشرقي سیمو پرگنیز کلتور ، رسمونو او رواجـونو سره د اشنا کیدو ترڅنگ عـامیانه او کلیوالي اصطلاحاتو ته خاصه پاملرنه شوې ده ترڅو له یوې خوا دغه عامیانه اصطلاحات مو ژوندي ساتلي وي اوله بـلې خوا ددې اصطلاحاتوپه کارولوسره د کتاب لیکنو ته پرگنیز رنگ اوخوند ورکړی وي ٠

همدارنگه ددغــې لیکنې لوستل تر ټــولو د مخه هغه ځوان نسل ته سپارښتنه کوم ،کوم چې په وطـن کې دڅو لسیزوکورنیوجگړو اود بهرنیو دلاس وهنو په پایله کې دهیواد څخه بهره ته مهاجرتونو ته اړباستل شوي او هلته ستر او دخپلو کلو ، بانډو ، کلیوالي ژوند ، دودونو اورواجونو څخه لرې پاتې شوي او کمه پیژند گلوي ورسره لري ٠

هیله ده چې دغه کوچنی ډالی د درنو لوستنکودپاملرنې وړ وگرځي٠

په درنښت

سمیع الدین افغاني

www.momandpublications.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د خاپوړو کلي

لنډه پيژندنه:

زه سميع الدين افغاني داروابناد علامه مولوي دکتورمحمد سعيد سعيد افغاني ځوی دخدای ببنلي مجاهدمولوي عبدالمجيد لمسی په کال ۱۳۳۳ هجري شمسي کې دلغمان ولايت دعمرزيودخيرابادپه کلي کې زيږيدلی يم .

ښوونځی ته د شامليدو دوره:

څرنګه چې زما پلارد لغمان دعمرزيودسيمې څخه اومورنۍ نيکه مې دهمدې ولايت دچاردهي په سيمه کې هستوګنه درلوده، نوچې کله به پلاردکاريا وظيفوي مصريفتونو پربنا چيرته کې لرې مسافرشونومونږ به په خپل اصلي د زيږيدو ځای «عمر زيو» او يا په چهاردي کې د «ملاصفت » په کلي کې دخپل مورنی نيکه سره هستوګنه اختيارکړه، نوهمدا وجه وه چې اکثرا کليوالي ژوند او دځوانۍ عمرمې دلغمان په همدې دواړو سيموکې تيرشوی دی .

زما مورنی نيکه خدای ببنلی ګل احمدداروابنادملا صفت ځوی دلغمان دچاردهي دصفت دکلي په شاو خواکې لس،دولس جريبه ځمکه لرله، څرنګه چې د لغمان ولايت مساحت د وګړو په پرتله کوچنی دي ، نو هلته دولس جريبه ځمکه لرل د ګذارې خبره وه .

دبلې خوادغه ځمکې دوه فصله اودرې فصله دي چې په همدې ځمکو کې غلې دانې دغنم،جوار،اوربشې،شولو نه رانيولې بيا تر ګني ،پياز،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کچالو،توربادنجان،بادرنګ،رومي بادنجان اونور رنګارنګ حبوبات،ترکاري په مختلفو فصلونو کې حاصل ورکوي٠

قلعه صفت (د ملا صفت کلی)

په هغه کلي کې چې مونږ اوسیدلو داستانې بابا زیارت،اخوند کلی او باغمرزا د کلو په مرکزیت کې یې موقعت درلود چې دملاصفت دکلي په نامه یادیده اود شلو کورنیو په شاوخوا یې پکې هستوګنه درلوده٠

دکلي اوسیدونکي پاک زړي اوبا دیانته خلک وه چې دټولو یو مشترک جومات وه ٠

جومات ته به دکلي سپین ګیري ، ځوانان او هلکان د لمانځه لپاره راتلل دجومات ملابه دکلي خلکو ته دجمعې دلمونځونو دادا کولو څخه برسیره د کلی هلکانواوماشومانو ته هرسهارد قاعده یی بغدادي الفبا ،پنج کتاب، قرانکریم ،قدري ،تفنګسایه،تفسیر،ګلستان، او دنورودیني کتابونو تدریس کاوه ٠

د کلي خلکو ساده او بې الایشه ژوند درلوده ، په ورځنۍ کارونو کی رښتینولی اوصداقت مهم اصل ګنل کیده اوپه مشکلاتو کې به یې یودبل لاس نیوی کاوه،خوکله به بیایو نیم داسې مکاره هم پیدا شو چې دکلي ټول اوسیدونکي به ورسره په عذاب وه٠

زمونږ سره لکه د کلي د نورو اوسیدونکو په څیر د کلیوالو مروده او راشه درشه ښه وه، ټولو به زمونږ مورني نیا ته ادې او نیکه ته د بابا خطاب کاوه ٠زمونږ په کلي کې یوه سپین سرې ښځه وه چې د «هوا مور» یا بي بي هواپه نامه یادیدله چې دکلي خلکو به ورته دجلیل مور هم خطاب کاوه ٠

د کلي دجلیل مورچې دژوند سړې تودې ډیرې لیدلې وې او په کلیوالي ژوند کې د ښو تجربو خاونده وه ، سر به یی مدام په تورې پټی تړلی وه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

توری جامی به یی په تن کولې ،هغه به کله کله زمونږ کورته راتلله ۰هغې به دهلکانو د درملنې لپاره ښې ټوټکې درلودلې۰دبې ځایه اومات شوولاسونواوپښو د جوړولوپه برخه کی یې پوره مهارت درلوده اوپه دغه برخه کی دښه شهرت او تجربو خاونده وه ۰

هغه به کله چې د کلا انګړ ته راننوتله، هلکان به دهغې سره د سلام ورکولو او روغبړ وروسته تری چارپیره کیناستل ،دجلیل مور به هم هلکان نازول هغې به د چا سر دماوه اود چا د بې ځایه شوي لاس یا د پښو ګوتو ته ماساژ ور کاوه ، هغه داسې چې یوڅه مالګه به یی په ګرمواوبوکی ښه حل کړه،بیا به یی ورو وروبی ځایه شوی ځای به په مالګینې اوبومینځه او بیا به یې په دواړه لاسونو مساژورکاوه چې په همدی ډول به یی په پوره مهارت سره پرځای کوه۰

دجلیل مورپه همدی کارکې په شاوخوا کلواوباندو کې ښه شهرت پیدا کړی وه او خلک دلرې ځایونو څخه ورته دمعالجې لپاره راتلل۰

زمونږپه کورکې هم لکه دنوروکلیوالوکورنیوپه څیردمیلمه ښه درناوی اوپالنه کیده ،میلمه ته به برسیره پر هغه څه چې په کورکي معمول وه اضافي خوراک اوڅښاک هم برابروه اودمیلمه مخې ته به یې ایښودل،خوکه میلمه به موږ وه نو دخوږو تورو او شنو چایو څښل به حتمی خبره وه،چې زمونږپه کلواو باندوکې دچای سره دبورې اونوروخوږو تر څنګ دګوړې اوپتاسو رواج هم معمول وه ۰

د ګوړې جوړول په لغمان کې دزمینداره خلکو رواج وه، دوئ به څو بسوې ځمکه دګنیودکرلپاره اماده کړه ،چې په هغه ځمکه کې دګنیوتر دکرلوترڅنګ بادرنګ،پیاز،مرچ،رومي بادنجان اونوروترکاریونیالونه هم یوځای کرل، همداچې دبادرنګواونوروترکاریوحاصلات به واخستل شو

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوگنیو به سر را جگ کړی وه اوکله چې به بیا گنی ورسیدل اود استفادې ورېه شول بیا به دگوړې جوړولوتدابیرنیول کیده، هغه داسې چې په لغمان کی دگوړې دجوړولوماهرانودگنیو گانې یا دحلاجي کولو سیارماشینونه درلودل٠

دغه ماهرانو به کله چې گنی دگانی یا د حلاجي ماشین څخه وویستل ، د گنیو شربت او یا شیره به یې مخصوصو بټی گانو ته ور شیوه کوله چې ددې بټی گانو لاندې به اور لگیدلی وه ، کله چې به دگنیو شربت د اوردتودوخې په وجه نیمه جامد شکل اختیارکړپس له یومعین حرارت څخه به یې یو څه نورې مسالې ور گډې کړې چې ورو ورو د حلوا په شان نرمه گوړه (کنډ) او وروسته دسړیدلو څخه کلکه اوخوند وره گوړه ورځنی جوړوله٠

کله کله به یی د گرمې گوړې په سره وچې میوې لکه پسته ، بادام ، چارمغزاونوری مسالې وراضافه کړې چې هغه به یی مساله داره،پسته ای ، بادامی یا چار مغزی گوړه بلله٠

په همدی ډول گوړه زمونږ دکوچنیوالی یواځینی دعلاقې وړ خوندوره شیرني وه چې هلکانو به د ډیر استعمال په وجه خپل غاښونه پرې چینجن کول٠

د کلي هلکانو دمشرانو احترام ساته ، هغوئ ته به یې د کاکا ، ماما او تور سروته به یې د کاکا ناوې،ماما ناوې یاخاله خطاب کاوه٠ دکلي مشرانو هم دتعلیم ترڅنگ دهلکانو تربیې ته خاصه پاملرنه درلوده ٠

د کلي دهلکانو سره تعامل دا وه هرچاچې به سهار څاروي پیولو ته بیول د مستو ککړه او دکوچکوځگ به په سبا ناري کې حتمي خبره وه ،نوهلکانوبه کوشش کاوه چې سهار وختي دخوبه پاڅیږي اوڅاروي پیولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته بـوزي ځکه چې دمستو ککړه اودکوچوځګ په سبا ناري کې ځانله خوند او مزه درلودله٠

په کلي کې دشیر واررواج هم وه هغه داسې چې دکلي دری یا څلورو کورنیو به چې د شیدو غواوی درلودلی په وار سره یوې کورنۍ ته د خپلې غوا شیدې ورکولې چې یوه اونۍ به د یوه کور او بله اونۍ به دبل کورچـــې په ترتیب اووارسره د ټولوهغه کورنیو چې په شیر وار کې یې ونډه درلوده واررسیده، چې هرې کورنۍ به دخپلوشدوکټۍ واهه او انداز ه یې معلوموله چې بیا په همـــاغه اندازه دمقابل لوري څخه شیدې په خپل وارکې تر لاسه کړی٠

دکلي هغه ښځې چې په خپلو مینځو کې یې شیر وار اچولی وه نوکله چې به دسهار لمونځونه وشول بیا به دکوردبیالې ترغاړې په لویو مټۍ ګانو کې دمستوډکې کټوې خالي کیدې او د کلي ښځوبه دمندانو په واسطه دامستې په وارسره شاربلې ترڅوځګ به یې دمستو څخه جلا اوبیا به یې دچاټۍ په واسطه په بله مخصوصه مټۍ کې ترهغه پورې شاربلې تر څودځګ څخه به یې کوچ جلا اوپاته شرمبه به یې دکلي نوروکورنیوته په خاصه توګه هغه کورنۍ ته چې دشیدوڅاروي یې نه درلودل ویشل کیدې٠

دکوچویا دغواغوړی چې په زیړوغوړوهم یادیږي ډیربا ارزښه وه چې اکثرا کورنیو به په ورځینۍ خوراک کې مصرفول ، همدارنګه یوشمیر کورنیو په دخپل داړتیا زیات کوچ اوغوړی خرڅول اوپه مقابل کې به یې دکور نور ضروری شیان پرې رانیول زمونږ دعمرهلکان شپږ اوه میله لرې ښوونځۍ ته تلل، زمونږکلیوالي ښوونځۍ چې تردریم ټولګي پورې یې شاګردان روزل دحیدرخانیودکلي په جومات کې موقعیت درلود اواستاد شیراحمد ددې کلیوالي ښوونځۍ ښوونکی وه٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

تیر یادونه

خــــږ ســــیندونه سیلابونـــــه مـــې یـــادیږي
د وطـــن شـــنه شنـــه فصـــلونه مـــې یـــادیږي

د ودونـــــــــو او دودونـــــــــو رواجـونـــــــــو
هـــا دیـــرې هـــا مجـــلسونـــه مـــې یـــادیږي
ســـندریزخوږی نغمـــې دحجــرومینځ کـــې
هـــا گـــیسونــــه او کـتـونـــه مـــې یـــادیږي
د مـرغیوگـــــنه گـــونـــــه او سیـــلـــــونه
د چـــق مـــق ټوپـــک غږونـــه مـــې یـــادیږي
پـــه جـــوزا کـــې د تـوتانـــو پـــه موســـم کـــې
د فـصـــــلونو درمنـــدونـــــه مـــې یـــادیږي
مصـــلی اوددرمنـــد شـــاخی پـــه لاس کـــې
تورچنگړلـــوی لـــوی چجونـــه مـــې یـــادیږي
ددهقـــان پـــه لاس چـــې تیگــه دمیـــزان شـــي
لپـــــکی او خـــجورونــــــه مـــې یادیـــــږي
د چـــــینی نـــه د اوبـــو منگـــــی پـــه ســـرکې
هـــا د پیـــــغلو کتـــــارونه مـــــې یـــــادیږي
مـــــږ اوبـــــل داوربـلکــــــو الــــوتــــنې
د بـــامـــــو د ســـــر خـــــوبونه مـــې یـــادیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــه اختــر کــې د ځوانــانو ډلــې ډلــې
هــا میلــې او اتــــنونه مـــې یادیـــړي

د پــی مخــو ښــکلو پیغلــوبیر اوبــارکې
هغــه لــوی لــوی زیارتونــه مــې یــادیړي

رنــگ پــه رنــگ ښــکلې جــامې دطــاعتونو
پــه مسـجد کــې ښــه وعذونــه مــې یــادیړي

ځومره ښـکلې څـه ښایسـته کلـي بانـډې دي
جــم او جـــوش دبـــازارونو مـــې یـــادیړي

یـــادول یـــې زیاتـــوي د زړه دردونـــه
افغــاني هــا تیــر وخـــتونه مــې یــادیړي

۱۲-۱۲-۱۹۹۸
مهاجرت

د حیدرخانیو کلی اوجامع جومات

په لغمان کې د حیدر خانیو کلی اوجامع جومات زمونږ دکلي څخه د ځلورمیلو په شاوخوا لرې واټن درلود چې زمونږ دکلیوالي ښوونځی درسي پرگرامونه دلته په همدې جومات کې تر سره کیدل او استاد شیراحمد ددې ښوونځی یواځنی ښوونکی وه چې دتدریس او اداري چارې یې پر مخ بیولې ۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

دحیدرخانیو کلی په هغه وخت کې دلاسی صنایعو په برخه کې ښه شهرت درلود،هلته صنعت کارانو ښکلې چړې اوچاقو گان جوړول چې ښایسته لاستي به یې ورته برابرول اوهمدا رنگه دخمتا په اوبدلو کې یې هم خاص ځای درلود، دحیدرخانیود کلي دخمتا تولید نه یوازی د لغمان په بازارونو کې بلکه ز مونږد هیواد په نورو ولایاتو کې هم ځانگړی بازار او ارزښت درلود۰

زمونږ دعمر هلکان دحیدرخانیو کلیوالي ښوونځی ته شاوخوا د ٦-٧ میله ځخه لرې دزدکړې په مقصدراتلل اوتردریم ټولگې پورې شاگردان پکې په زدکړو بوخت وه ۰

د حیدرخانیو په کلیوالي ښوونځی کې هغه وخت په اوسط ډول دسلو شاگردانو په شاوخوا زده کړې کولې چې په درې درسي صنفونو یعنې په لمړي ، دویم او دریم صنفونو کې په تعلیم بوخت وه لکه مخکې چې مو وویل د ښوونځی ټولو درسي صنفونو لپاره صرف یو ښوونکی وه ، او استاد شیر احمدخان کولای شول چې د ټولو شاگردانو درسي نصاب او پرگرامونه په ښه توگه پر مخ بوځي او دشاگردانوستونزې او مشکلات په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وخت حل کړي ۰
درسي کتابونه ټولوته نه رسیدل،کله به د یودرسي کتاب څخه څو شاگر دانو په شریکه استفاده کوله ۰
استاد شیر احمد به د دریم ټولگي لایقه اوپوه شاگردان دهغود تدریسي پروگراموترڅنگ په لمړي اودویم ټولگیو کې وگمارل تر څو افتخاري درس ورکړي چې دې کار که له یوې خوا لایقه شاگردان د تدریس د میتود او روشونوسره اشنا کول له بلې خوادغه شاگردانو داستاد شیر احمد سره د تدریسي پرگرامونو په عملي کولو کې ډیرښه او مثمر رول لوبوه ۰
مونږ چې دقلم ،کاغذ او نوروقرطاسیوي موادونشتوالی احساسوه نود کاغذ پر ځای مو دوړې تورې تختې څخه چې دخپلوکتابونو سره به مو یو ځای کورته وړله اوراوړلـه استفاده کوله، هغه داسې چې هرشاگرد به دا وړه تخته ، دکړکو قلم اومشواڼۍ چې دغنمو سیاهي به پکې وه له ځانه سره لرله، شاگردانو به د درس دشروع څخه څو شیبې دمخه دا تخته داوبوسره دجومات یا ښوونځۍ په ویاله کې مینځله اووروسته به یې دتختې مخصوصه خټه پرې وهله او دلاس په څنگل به یې دا خټه په تخته کې هواره کړه،کله چې دا اوبلنه خټه په تخته کې په مساوي ډول هواره شوه بـیا به یې لمرته د وچیدو په موخه په مناسب ځای کې ایښودله چې وروسته د څو شیبوبه دا تخته وچه او لیکلو ته اماده شوه۰
په ښوونځۍ کې د دنیات ، قرانکریم او حساب ترڅنگ حسن خط ته خاصه پاملرنه کیده چې په همدې تخته کې به مومشق او تمرین کوه ،الفبابه موپه مشقي توگه په کې لیکله بیا به مو ښوونکي ته د اصلاح لپاره ښودله چې په همدې ترتیب اوطرزدکارکې شاگردانو خپل مینځي رقابتونه هــم درلودل،هغه یو شاگرد بــه ویل چې زه یې ښکلی لیکم اوهغه بل به

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويل چې زه يې ترتا ښه ليکم په همدې ډول دحرفونو،جملو او مقالود ليکلو سيالی د شاگردانو په مينځ کې روانې وې ، يو شمير نوروبه بيا په دغه تخته کې خپلو خپلوانو ته لکه پلار ، ورنو، کاکا ، ماما اوملگرو ته دخطونودليکلومشق او تمرين کاوه او ادبي جملې او اصطلاحات به يې پکې کارول همدې درسي رقابتونوزمونږ د ښوونځی دشاگردانو دتدريس سطحه لوړه ساتلې وه چې په سيمه کې خورا ښه شهرت درلود او ډير مرزايان ترې فارغ شول٠

استادشيراحمد چې دلوړقداوقامت خاوندوه ډيرمهربانه اومدبر ښوونکی وه٠ هغه به کله کله تر ښوونځی پورې زمونږ د لارې مل وه په لاره او ښوونځی کې به يې دنصيحت ډکې خاطرې له مونږسره شريکولې ٠

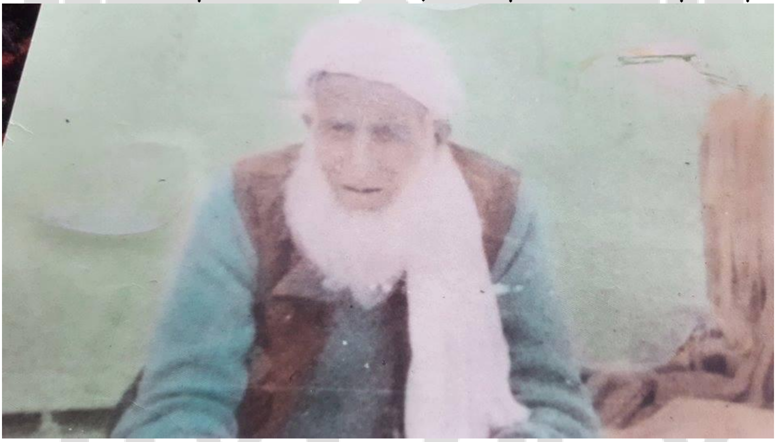

مرحوم شير احمد خان زمونږ د کليوالي ښوونځې د قدر وړ استاد

استاد شيراحمدخان تل هڅه کــوله چې دشاگردانودرسي ستونزې او نيمگړتياوې حل کړي ،استاد د شاگردانو تدريس اوپوهاوی ته خاصه ليوالتيا او پاملرنه درلوده چې د دوئ د زحماتو له برکته د لغمان ډيری ځوانان د علم او پوهې لوړو مدارجو ته ورسيدل ، ټولنې اوهيوادوالو ته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدمت مصدر وګرځیدل٠

استادشیر احمدبه شاګردانو ته تل دپنداومعنی ډکې خبرې او نصیحتونه کول او په دې اصل به یې ټینګار کوه چې :

د تعلیم سره تربیه ضرور ده او مونږ باید دې اصل ته ډیره پاملرنه وکړو، که څوک تعلیم ولري اوتربیه ونه لري مکمل انسان نه دی اوپه ټولنه کې ځای نلری همدارنګه بې تعلیمه انسان نه شي کولای چې خپلې ټولنې اوخلکوته دخدمت مصدر وګرځي اوپه ورځني ژوند او چارو کې پوره بریاوې تر لاسه کړي٠

کلیوالي ژوند اودځوانانوبوختیاوې

د لغمان په کلواو بانډو کې دخلکو ژوند دزحمته ډک ژوند وه ،هلکان به کله چې د ښوونځی له درسونو څخه فارغ شول په کورکې له څه دمې وروسته دمالدارۍ او زمیندارۍ په کارنو به بوخت شول،د څارویو څخه به یې څارنه او پالنه کوله ،کورته به یې د سون مواد برابرول، څارویو ته به یې شوتله ریبله او دژمي لپاره به یې دوچو وښو زیرمه جوړوله ٠

په همدې ډول هلکانو د ځمکو په یوي کولو ، کرلو ، خړاوبولو، لو او لور، د شولو دنهالونو په کرلو او ډیرو نورو برخو کې دکور د مشرانو مرسته او لاس نیوی کوه ٠

ددې مصریوفتونو تر څنګ به دکلي هلکانوتفریحي پروګرامونه هم لرل ،مازیګر به هلکان دکلي ومخې ته راوتل او دوالیبال،فوټبال خوسي ، پهلوانی ، توپ ډنډه ، الله داد او په نورومحلي لوبو به بوخت شول چې دا کلیوالي لوبو به د سپوږمۍ په شپوکې تر ناوخته پورې دوام درلود٠

لکه مخکې چې مو وویل: په لغمان کې دکرنې ځمکه دخلکو په پر تله لږه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه نو ځکه د لغمان دخلکو دکورنيوعوايد د کرنې ، مالداري ، لو او لور او نورو حرفوي کار او زيار لـه لارې څه نا څه تامينيده٠

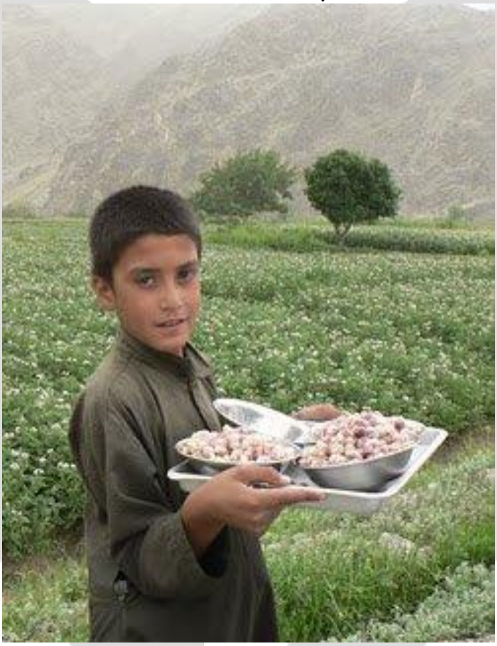

نيکه به تر مازيګره دبزګر سره دکروندې په کارونوبوخت وه ،مونږ به د غرمې ډوډۍ ورته وړله٠ زمونږ بزګر محمدجان نوميده ، هلکانو به ورته محمد جان ماما خطاب کا وه ٠

محمدجان ماما شپه او ورځ په ځمکه کې کارکاوه او ډير زحمتونه يې ګالل خو دژوند ترپايه پورې دسوکاله ژوند خاوند ځکه نه شوچې له يوې خوا دډيرو اولادوڅيښتن وه اوله بلې خوا د فصلونو دکر د موسم په سر کې به يې غنم ،جوار اونور داړتيا وړغلې، دانې په ګټه يا سود اخستل اودفصل دحاصل په وخت کې به يې سودخورته يو په يونيم ګټه يا سود ورکوه ،که دفصل په سرکـې به يې دسود خورڅخه لس منه غله ترلاسه کړه بيا به يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حا صل په وخت کې پینځلس منه اوکه شل منه به یې ورکړې وه دیرش منه ، هر څومره چې به د غلې قرض زیاتیده په هماغه اندازه سودخور گته یا سود ورځینې تر لاسه کوه ۰

دمحمدجان ماما بله چاره نه وه هغه مجبوروه چې اولادونوته خوراک یا ازوقه برابره کړي او د سود خور شرطونه ومني ۰

هغه کال مې نه هیریږي کله چې محمد جان ماما دنیکه په ځمکه کې د غنمو لوگڼ کړ بیا یې دلو شوو غنموگیډۍ و چلولې د غنمو په غوبل او بادولو کې یې دیر زحمتونه وگالل ، د درمند په جوړولو کې نه یواځې محمدجان ماما بلکه دهغه میرمنې او اولادونوهم ډیر زحمتونه وگالل، خوبیاکله چې درمند تیاراو تللو ته برابرشو، سودخور یې سرته کیناست ، دکلي اوسیمي رواج داسې وه چې بزگر ته بـه د درې برخو څخه یوه برخه په تقسم کې رسیده، دمحمد جان ماما د خـپلې برخې سربیره دلو اولور ، درمندجوړولو ،با دولواو اودغنمو صدریو دچلولوسره بس همدومره برخه شوه چې د سود خور قرض پکې مجرا شی۰

سود خور چې همیشه به یې لکه ملا شا گل ړیره په نکریزو سره وه، دغنمو بوجۍ په خره بار او دکورپه لور روان شو،محمد جان له ځایه پا څید ،خپلې میرمنې او اولادونو ته یې وکتل اوسوړ اوسیلی یې تر خولې وخوت ۰

نیکه چې دا حالت ولیده ، محمد جان ته یې د خپلې برخې څخه دولس منه غنم جدا کړل او ورته یې وویل :چې اوس دا درسره واخله خدای مهربانه دی کله چې مو جواروټکول او دتوکو څخه موجلا کړل بیا به سمه مرسته در سره وکړم۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيکه به هره د جمعې ورځ دتيرګړو بازار ته تلواوکله کله به يې مونږ هم له ځانه سره بيولوهغه به دجمعې لمونځ دتيرګړيو په جامع جومات کې ادا کاوه نوکله چې به لمونځ وشو بيا به دتيرګړيوپه بازار کې چې د تير ګړو د پله تر څنګ د اليشنګ دسيند پرغاړه جوړيده دنرخونو پوښتنه کوله او د کور د اړتيا وړتوکي به يې رانيول ،ددې بازارڅخه مونږکور ته چای ، بوره ، ګوړه ،تيل ،مالګه او نور دضرورت وړ توکی را نيول ٠

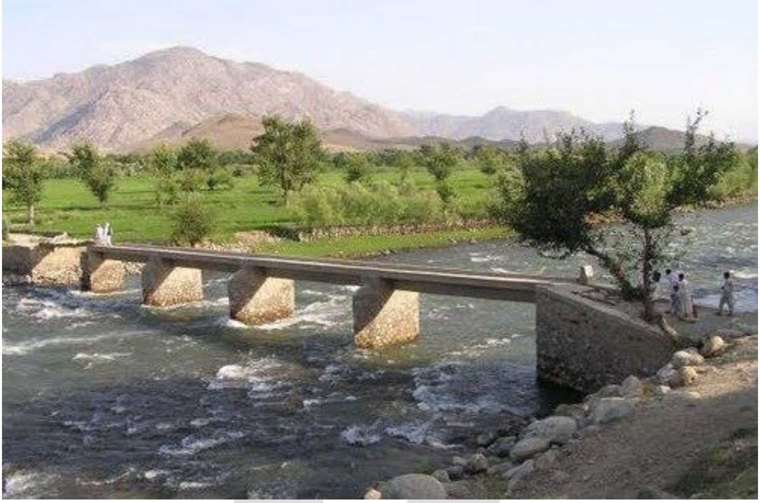

د تيرګړو بازارته به دجمعې په ورځ له لرې ځايوڅخه خلک د تجارت لپاره راتلل چې د تيرګړوپه هر جمعه بازارکې به دخلکو ډيره ګڼه ،ګوڼه او جم و جوش وه ٠

کله چې حسن خان په لغمان کې والی شو دهغه په واکمنۍ کې د لغمان ولايت دنوي ښار دبنسټ ډبره کيښودل شوه او دتيرګړو بازارهم نوی ښارته چې د اليشنګ اوالينګار د ولسواليو په ابتدا کې موقعت لري وليږدول شو، والی حسن خان دلغمان نوی ښار چې دمهترلام په نامه ياديږی د ښاري پلان سره سم په جوړولو پيل کړ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

حسن خان د عمرانی چاروسره خاصه لیوالتیا لرله هغه د لغمان ښار ته ښکلی بڼه ور کړه، کلو او باندو ته یې سرکونه وویستل ، که څه هم پدې کار کې د ستونزو سره مخ وه مګر هغه وکولای شو چې د خلکو په مرسته سرکونو پلونو ، پلچکونو او د نوي ښارد ابادولو چارې په پوره زحمت پر مخ بوځي چې دلغمان خلک د هغه خدمتونه په خاصه توګه دلغمان د نوي ښار په جوړولو کې د ستاینې وړ بولي٠

وایي مخکې لدې چې حسن خان دلغمان په ولایت کې په دنده وګمارل شي هغه دبغلان په ولایت کې والی وه، هلته یې هم دبغلان دنوي ښار تهداب اواساس ایښی وه نوکله چې په بغلان کې دنوي ښار کارونه بشپړ شول ،والی امروکړ چې تمام دولتي دوایر دې نوي ښار ته انتقال شي ، مسولین والي ته ورغلل اود ترانسپورت د نشتوالي ستو نزه یې والي ته وړاندې کړه، هغه چې ددې ستونزې نه خبر وه نو ټولو کار مندانو ته یې امروکړ چې دخپل دفترونو څخه میز ، چوکۍ اویا کوم شی چې دوړلوتوان یې وي له ځانه سره واخلي چې په همدې ډول حسن خان خپله چوکۍ په اوږه کړه اوبې له کوم ترانسپورته دنورو مامورینو سره یوځای دبغلان نوي ښار په لورروان اوپه همدې ډول یې نوی ښار افتتاح اودفاتر یې د کارمندانو په مټ انتقال کړل٠

د لغمان په کلیو کی د اختررواجونه

د لغمان په کلوکې د اخترونو دودنه او رواجونه ډیر په زړه پورې دي، کلي والو به د اختر په ورځو کې تفریحې پروګر امونه درلودل ،نجونو اوهلکانو ته به یې مور او پلار نوې جامې رانیولې چې د اختر په سهار به هرچا خپلې نوې جامې اغوستلې او دکور د مشرانو سره به د اختر د لمانځه د ادا کولو په موخه جومات ته ور تلل ، کله چې به لمونځ وشو نو په جومات کې به د

(c) ketabton.com: The Digital Library

همزولو او مشرانو سره د اختر مبارکۍ روغبړ وروسته د نژدې خپلوانو او عزیزانو کورنو ته د اخترمبارکۍ په مقصد ورتلل او دمبارکۍ تحفې به یې تر لاسه کولې٠

په اخترونو کې د لغمان ولایت په مختلفوځایونوکې لکه دمهترلام بابا زیارت ، دولایت په مرکز، دتیرګړو په پخواني بازار ، داستانې کلی چې دچاردهی په سیمه کې موقعت لري، بي بي هاجره ، بي بي صیب ،مندروړ ،قرغه یي ،علیشنګ اوعلینګار په ولسوالیوکې په زړه پورې میلې او پروګرامونه جوړیدل چې هلکان به دخپلو مشرانوسره ورتلل ، رنګ شوی هګۍ به یې جنګولې او دکور لپاره به یې ماهي،ځلوبۍ ،کجورې ، وچې او تازه میوې او نورخوندور خوراکي توکې له ځانه سره را وړل٠

لنډه ادبي ټوټه

کوم اختر؟

زمونږ دکلي دتروږمۍ ماښام څخه خوشیبې دمخه دکلي یوتنکې لس کلن هلک خوشحاله بریښیده ،دهلک دخوشالۍ وجه یوهم دا وه چې هغه د سبا ورځي د اختر د راتګ څخه خبر شوي وه٠ هلک ته دهغه مور او پلار د اخترلپاره نوي جامي،څپلي اوواسکت رانیولي وه چې هغه په همدي مازیګر قضا د سباورځې لپاره نوې جامې اود نـژ دي دوستانو داخترمبارکۍ تحفي په خپل وجود کې تمثیلولي اوهمدا وجه وه چې هلک ته یې خوشحاله ښه ورکړي وه،په رښتیاسره هم کوم اختر چې هلک ته سبا راتلونکې وه، نه تنها هغه ته بلکې دکلي ټولو اوسیدونکو ته دخوشحالي زیري ورکاوه.

هو، کوم اختر ؟ دکور،کلي او بانډو اختر اوکه دمهاجرواخترکوم چې دخپل کور ، کلي اوبانډو څخه یې لرې په پردې وطن کې لمانځي ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دايوځـرګنده خبره ده چې اخترهرچاته هرچيرې اوپه هرځاې کې چې وي پوره اويانيمه خوله خندا اوخوښي وربښي.

نو اختر کوم اختر؟

دا دځـوانانـودخـــــــوښيو اختـــــر
د پيغـلونجـــــنو دتــــاليو اختــــر

د کـــــور او کـلـــــي اخـتـــــر
چــــي لــــوړ دودونــــه لـــــري
د سـپـــــوراو پــــلى اخـــتر
ښــــه رواجـونــــه لـــــري
دا د خـوښيـواتـــــونو اختـــــر
دا دخوشـــــحاله ســــرودونواختر
دى دبيـوزلوکونډورنــــــــــدواختر
د يتيـــــمانو او بربـــــنډو اختـــــر
د غريبـــــانو او خانــــانو اختــــر
د مسلمـانودينـــــــدارانو اختـــــر
وي مبــــارک دې پــــه تمــــاموخلکو
وي برکــــت دې پــــه تمــــامو خلکــــو

ښـــه افغـــاني دود اورســـمونه لـــري
خـــدايږوچې ښـــکلي رواجونـــه لـــري

سميع الدين افغاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځوانۍ سپرلي

لغمان زمونږ دگران افغانستان لکه دهیواد دنورو ولایاتوپه څیرښکلی اوسر سبزه ولایت دی چې ددې ولایت ښکلا دپسرلي په موسم کې څو برابره زیاتیږي ۰ له یوې خوا دحاصل خیزو فصلونو کروندې او دبلې خوا د لغمان غرونه ،دامانونه ،سیندونه، ورشوگانې ، رنگا رنگ خود رویه گلانو اوشنو سر سبزه تپو په وجه داولایت د شین لغمان په نامه یادوي ۰

د لغمان په ښکلي پسرلني موسم کې ځوانان ډلې ډلې کروندو ، دښتو او دامانو ته په سیل راوځي او نجونې د شوقه گلونه په اوربل ټومبي او دا سندره زمزمه کوي :

دا چار چشمه گلونه خوند کړي په سرو کې

گل په دامانو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغمان شنې اوسرسبزه درې لري چې ددې درو له جملوڅخه د الیشنګ او الینګار درې د لغمان د مرکز مهترلام ښار په شمال او شمال لویدیز کې د الیشینګ او الینګار د سیندونو په استقامت پرتې سیمې دي چې ځمکې او کروندې یې دهمدې سیندونو د پریمانه اوبو په وجه خړاوبه کیږي ٠

د عمرزیو سیمه د الیشنګ د درې په پیل او د الینګار دره بیا د لغمان د مرکزشمال لورته پرته دره ده چې ښکلو کلو، باندېو اوحاصل خیزه کروندو ددې سیمې ښکلا څو برابره زیاته کړې ده ٠

وایي چې هرچاته خپل وطن کشمیردی نوپدې وجه دلغمان اوسیدونکو ته هم لکه دنوروهیوادوالو په څیر خپل دخاپوړوکلي اوباندې په زړه پورې دي ٠زما هم دلغمان په کلو اوباندېوکې ژوند تیر شوی اودهمدې ولایت دعمرزیود سیمې دخیر اباد په کلي کې زیږیدلی یم ، لمړنی او مینځنې زدکړې مې هم په همدې ولایت کې سرته رسولي اوبیا دلغمان د روښان د لیسې څخه فارغ شوی یم چې زما دوړکتوب اوځلمیتوب ډیری برخه دلته په همدې ولایت کې تیره شوې او د دې ولایت په ډیرو پرتو سیمو،کلو اوباندېوکې زمونږ دوستان او نژدې خپلوان میشت اوهستوګنه لري ٠

دځوانی یاران ،ساده اوپاک زړي کلیوال،دښوونځی ددورې هم صنفیان او ښوونکو خاطرې لا اوس هم زمونږ په فکر او ذهن کې ژوندی پاتې دي نوپه همدې وجې لغمان زمونږ د ځوانی دخاطروپه زړه پورې سیمه او ولایت دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بي بي هاجرې کلی

دبي بي هاجرې کلی د الینگار د ولسوالۍ په استقامت د ارمل ،کټل او بصرام د کلو په امتداد کې پروت دی چې گاونډ ته یې مصري کلا، د ساپیانو کلا ، فتلاح کلا او نور لوی او واړه کلي او باندې پرتې دي .

پدې کلي کې شاو خوا څوارلس کورنیو هستوگنه درلوده چې په خټه روستم خیل یاکوچیان دي اوڅونسله پخوا دلته په همدې کلي کې میشت شوي دي.

ددې کلي د اوسیدونکو څخه مامور صیب محمد امین خان رستم خیل حاجي صالح محمدخان رستم خیل ، حاجي سید محمد ماما،محمد گل خان ،مولوي صاحب دسته گل، خاورې محمد اسحاق ماما ، مرجا ن ماما چې په مالدارۍ بوخت وه،حاجي محمد طالب مشهور په ترافیک ، قاضي صیب تازه گل ،معلم صیب خیال گل ، مولوي صیب روضه گل، قاضي عبدالمجید ، مامور جنت گل خان او نور ددې قوم پورې منسوبې کورنۍ وي چې په خپلوکې یې راشه درشه لرله اوپه غم اوښادۍ کې یودبل مرستندوی پاته شوي دي .

مونږ به کله چې دغه کلي ته د ښوونځۍ د فراغت په موقه ورتلو نو د خیال گل لالا لیدو ته چې زمونږ د عمر او بنډار ملگری وه خاماخا ورتلو،خیال لالامهربانه اوبا استعداده ځوان وه هغه دانگلیسي ژبې او ساینسي علومو سره خاصه لیوالتیا لرله.

دغه کلي ته زمونږ د راتگ بله موخه هم دا وه چې زمونږ سکنۍ ترور دلته

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې واده وه ، هغه به زمونږ په راتگ ډیره خوشالیدله اوتل به یې نازولو چې زمونږ ددې بی بی حاجي تروربنه سلوک اومیلمه پالنه لا تراوسه زمونږ په ذهن اوفکرکې هک اوزمونږ دښو خاطرو په زړه پورې بیلگې شمیرل کیږي۰

د بي بي هاجرې تاریخچه

وایي چې مهترالمک ع ریښتنی پیغامبروه کوم چې همدا اوس د لغمان ښار دهمدې رسیدلي او د کرامته ډک شخصیت په نوم یادیږي۰

مهترلام بابا دنوح ع پلاروه ،اوهغه دسلطان محمودغزنوي چې دوخت مقتدر پاچا وه خوب ته راغلی وه چې په خوب کې ورته وایي :

ته د وخت مقتدر او نامداره پاچا یې او زه ستا په گاونډ کې پروت یم ، زما مقبره معلومه او ودانه کړه ۰

سلطان چې کله خپل خوب دخپلودرباریانوسره شریکوي، درباریان یې ورته مشوره ورکوي چې که بل ځل ورته په خوب کې راغی دهغه د خښیدو د ځای تپوس ورځینې وکړي۰

کله چې په دویم ځل سلطان هغه په خوب کېویني نو ورڅخه د هغه د مرقد یا دخښیدلو د ځای تپوس کوي چې هغه مبارک په ځواب کې ورته وایي :

ته خپل اوښ په دښته کې دلمر پریوتوپه لور ایله کړه ستا د اوښ په لمړي او دوهمه دمه ځای کې نه بلکې په دریمه دمه ځای کې به زما مقبره وي ۰

کله چې سلطان د خوبه پاڅیږي دخپلو درباریانو سره ددغه روحاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخصيت دمرقد دپيداکولو په لټه راوځي اوخپل اوښ دلويديځ په لور ايله کوي د اوښ په دريمه دمه ځای کې د هغه مبارک د خښيدو ځای پيداکوي اوخپلودرباريانو ته امرکوي چې ددې مبارک مرقد دسره جوړ اودزيارت په شاوخواکې دې ښکلی بڼ بنياد کړی شي چې همدا د مهتر المک عليه الرحمه زيارت اوبڼ دلغمان دولايت لويديځ تهدعمرزيودتپو ترشاه په څوکيلومترۍ کې دسلطان محمودغزنوي په امرجوړاو ورسته د بڼ دخړوبولو په موخه د اليشنگ دسيندڅخه يوه وياله دعمرزيو دتپو په مسيرکې ورته وويستل شوه چې دمزار د ويالې په نامه يادېږي٠

دمهترلام بابا دمرقد څنگ ته يو حضيره (هديره) ده چې په دې هديره کې ستراومشهورکسان لکه يوسف خان د غازي محمد نادرخان شهيد پلار، شهزاده فريدون،غازي محمدشاه خان بابکرخېل ،فيض محمد خان او نور غازيان او روحاني شخصيتونه ښخ دي٠

دمهترالام ع بل ورورنورالام صاحب نوميږي چې هغه هم په لغمان کې دنورالام صاحب په دره کې چې دا دره دهمدې مبارک په نوم مسمی ده خاوروته سپارل شوی اودلرې ځايونوڅخه يې خلک زيارت ته راځي٠

بي بي هاجره چې مخکې مودهغې مبارکې دزيارت په اړه يادونه وکړه د دغو دوه وو روحاني شخصيتونو مهتر المک ع او نورالام صيب خور ده چې د بي بي هاجرې په بانډه کې خاورو ته سپارله شوې او زيارت ته يې ښځې او نجونې په خاصه توگه په اخترونو اونورو مذهبي ورځو کې راځي او د هغو د تبرک ځای دی٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

وايي چې ډير کلونه پخوا پدغه کلي کې مرحوم حاجي غلام جان رستم خيل کوچی ميشت شوی دی چې دهغه ځلورځامن دحاجي صاحب احمد جان رستم خيل کوچی ، حاجي صاحب وسيم رستتم خيل کوچی ،حاجي صاحب قسيم رستم خيل کوچی اوحاجي صاحب نسيم رستم خيل کوچی په نومونو يې شهرت درلود۰

۱-حاجي صيب احمدجان څلورنارينه اولادونه درلودل چې دهغو سهرت په لاندې ډول دی ۰

ښاغلی صالح محمدخان رستم خيل مشهورپه مامورصيب صالح، ښاغلی حاجي سيدمحمد خان رستم خيل چې په کرنې اومالداری بوخت وه، طالب رستم خيل چې دلغمان د ترافيکو د مديريت په مربوطاتو کې يې دنده درلوده اومرجان رستم خيل چې په مالداری اوزمينداری بوخت وه۰

ښاغلی صالح محمد خان رستم خيل دوه نارينه اولادونه ،ښاغلی حاجي سيد محمد خان رستم خيل ۷نارينه اولاده، ښاغلی طالب رستم خيل ۴نارينه اولادونه اوښاغلی مرجان رستم خيل ۲ اولادونه لري چې هر يويې اوس د لمسيانو او يا هم د کړوسيانو خاوندان دي ۰

دياداولووړده چې دهغه وخت په ډيرو سختو اقتصادي شرايطوکې د دې کلي اوسيدونکي مامورصيب محمدامين خان اوحاجي صالح محمد خان رستم خيل توانيدلي وه چې درس او تعليم ته مخه وکړي چې وروسته د تعليمه څخه هغودلغمان په ولايت اودهيواد په نوروسيموکې دماموريت رسمي دنده ترسره کړې چې د پوره وقار او اعتبار خاوندان پاته شوي دي ۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنگه مولوي صاحب دسته گل خان هم مدبرديني عالم وه اود ننگر هار د هډې دنجم المدارس د مدرسې څخه فارغ شوی وه چې ددوئ د فيض اوبرکته ددې کلي اوشاو خوا کلواوبانډو ډيری ځوانانوتعليم ته هځول شوي اودپوهې اوعلميت لوړو مدارجو ته رسيدلي دي ۰

لکه مخکې چې مو وويل: دکلي اوسيدونکوځمکودکرلوترڅنگ مالدارۍ ته هم خاصه پاملرنه درلوده چې دبيلگې په توگه سيد محمد رستم خيل چې ددې کلي اوسيدونکی وه هغه ته کومه ځمکه اوجايداد چې دپلاره پاتې وه دهمدې ځمکې د کرلوتر څنگ په مالدارۍ بوخت او له همدې طريقه يې دکورنفقه برابروله اودگذارې وړژوند يې درلود۰

حاجی سيد محمد دکروندو د کر لپاره د دوه سخوندر مالونو تر څنگ د شيدو غواوې، ميږې ،وزگوړي او گډيان هم روزل چې په کور کې به يې تل د شيدو،مستو ،کوچو ، شړمبو او وچه شووغوښوپريماني وه۰

په کليو کې ودونه او دودنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لغمان په کليواوبانډوکې دودونو رواجونه ډيرستونزمن وه ،زوم به د واده مراسمو لپاره له ډير پخوا څخه تياري نيوله ،ځينې کورنيو به په زوم ډير باج او تاوانونه راوستل ، هغه به يې د کوژدنې لپاره قيمتي جامې ،گاڼې دسرو زرو غاړکۍ دلاس بنگړيوپه رانيولو او نورو سياليو ته مجبوروه •

همدارنگه واده ته دبلل شوومیلمنودخوراک ،څښاک اواضافي لگښتونو تر څنگ د واده گډون کونکو دخوشالۍ په موخه ټنگ ، ټکورجوړول او سازيان رابلل اوددې نه علاوه ډيرو نورو ملا ماتونکو لگښتونوبه زوم دژوند ترپايه پوروړی ساته اوهغه به دخپل پوردپریکولوپه موخه ټول عمر دمحتاجۍ او زحمت ژوند تيروه•

دکلي هلکان به په وادنو کې ټنگ،ټکوراو دسازيانوراتگ ته خوشاليدل اوخپل ملگري به يې د واده د ځای او هنري ډلو څخه خبرول• په هغه وختونو کې د گلکي استاد ، ماجتي ، غلام محمد ،پاينده محمد،هفته گل ،زيړ گل ،شاگل اوډيرو نورو هنري ډلو په سيمه کې ښه شهرت اومينه وال درلودل •

په ښاديو کې به د واده مسولينو سازيانو اوميلمنوته په حجرو ،دکلي دننه اويا هم کلي ته نژدې مناسب ځای جوړاوه او د ټنگ ، ټکورځای به يې په کټونو، گلمونواوتوشکوسمبال اودغه ساحه به يې په گيسونو اوچراغونو روښانه کوله•

سندرغاړو به په وار سره ارمونيه ترغاړې کړه او خوږې چاربيتې، بگتۍ او داستانونه به يې په خوږو نغموکې گډون والوته اورول•موظف کسانوبه چای، چلم ،تمباکو اود څښاک اوبه گرځولې چې په همدې ډول دسيل فضا به دچلم او سگرټو په دودونو لړلې شوې وه •

په لغمان کې محلي سازيان ډيروه چې دهغوی دجملو څخه يوهم استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګل محمد وه چې په ګلکي مشهوروه،هغه به په سندروکې دمستو بګتیو ،غزلو، مصرو ، اوڅلوریزوترڅنګ ډیرپه زړه پورې داستانونه اودیني قصې کولې چې په مستو کمپوزونو او خوږو نغمو به یې د واده ماحول خوشاله ساته ۰

ګلکي استاد به کله ، کله دخپل ځوی سره چې په پاینده مشهور وه په سندروکې فلبدیهه شعرونه دسوال اوځواب په ډول اورول ، ځوی اوپلار به شعري مقابله کوله ، چې د حاضرینو په احساساتو او دلاسونو په پړکهاروبه بدرګه کیدل ۰

پاینده هم خوږ اواز درلود او ښه هارمونیه یې غږوله چې ورسته بیا په یوه ترافیکي پیښه کې ومړ او ګل محمد استاد تر ډیره وخته دخپل ځوی په سوګ کې غمجن پاته شو۰

په لغمان کې د مشهورو محـلي هنرمندانو له جملې څخه د استاد ګل محمداو پاینده ترڅنګ خوږژبي سندرغاړی لکه ښاغلي ،ماجتي ، غلام محمد چې په غلامي مشهور وه ، منګل ،ملا ، ملنګ باغبان ،عاشق ملا شاګل ، زیړګل، رحیم الله، هفته ګل او ډیرنور وه چې په محفلونوکې به یې د ملنګ جان، بهایي جان،او دلغـمان دشـاعرانو لکه دالینګاري استاد،محمد نور،دګلکاریوبسم الله، اشکار ،حنان ،شهید ارمان ،عمرزی وال،ګوجوال ،فقیرسیدبها الدین جان، مولوي نقیب الله اونورو وتلو شاعرانو شعرونه په خوږو نغمو اوکمپوزونو کې خپلومینه والو ته اورول ۰

په همدې ډول ټنګ ،ټکور به ترسبا مازیګره دوام درلود،مازیګربه ځوانانوډولی په اوږو کړه،زوم به دډولۍ ومخې ته اونورمیلمانه به دسازیانوپه بدرګه دناوې د راوستلو په موخه د خسر کور ته روان شول۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې به میلمانه دناوې کلي یا کورته ورسیدل هلته به دنکاح لپاره د کلیومشران ،سپین گیري ، ملکان ، دینی علما ، دجومات امام او نوربا نفوذه اشخاص په یوه مناسب ځای کې کیناستل، دزوم اوکوژدنې شرعي نکاح به یې ددیني علما،ملا صاحبانواوبا نفوذه شخصیتونوپه حضورکې تړله

تر نکاح وروسته به سازیانوبه یوه پنجه مست سازوکړاوبیا به زوم دخسرپه کورکې دنوربوج اورواجونوسره پنجه نرموله،هغه داسې چې دکلي نایي ،ترکاڼ ، زرگر ، پښ، گلکار،اشپز او نورو به په وارسره دځوم ومخې ته کیناستل اوخپله حقداري به یې ځینې غوښتله اوزوم مجبوروه چې دا سیالۍ ترسره کړي اوهریوته دحقداري په موخه څه پیسې په لاس ورکړي٠

ترهغه وروسته به زوم دناوې خونې ته بدرگه کیده ،دناوې خونه چې دناوې د خورلڼو ،ښځواوماشومانو څخه به ډکه وه مخکې له هغه چې زوم دناوې خونې ته ننوځي د ناوې د خورلڼو لخوا به دخونې ورتړلی شوی وه تر هغه ورسته چې نجنوبه خپله شیریني ترلاسه کړه وربه پرا نیستل شو او زوم ته به خونې ته د ورتلو اجازه ورکړل شوه دزوم په راتگ سره به په هغه باندې دهر لورې تورې پیسې ، نقل ،پتاسې او چاکلیټونه شیندل کیدل چې په خونه کې به سمدم غوغا جوړه شوه اوهرچا هڅه کوله چې ځانله په دې چورکې څه ترلاسه کړي ٠

زوم ته به پس له ډیرې گډوډۍ دا موقعه برابره شوه چې د ناوې تر څنگ ځان ورسوي او دهغې سره جوړه ودریږي٠

په همدې ډول پس له ډیروټوټکواورواجونو به نجنو دچمبوسره یوځاي اوازونه پورته کړل، په خوشالي او نڅا گانو سره به یې ناوې ډولۍ ته بدرگه او ځوانانو به ډولۍ جگه کړه دټوپکو،تفنگچو په ډزو او اټڼونو سره به یې په ډیره خوشحالي ناوې دزوم کورته بدرگه کړه ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

دزوم په کورکې مخکې له دې چې ناوې دډولۍ څخه کوزه شي د ناوې ومخې ته به يې پسه، او يا چرګ درسم په دودحلال کړاودناوې پښه به يې په وينو سره کوله ٠

د ډولۍ څخه د ناوې په کوزيدلو سره د زوم په کور کې دکلي نجونو او ښځو له چمبې سره بيا اوازونه پورته کړل او په مستو سندرو او نڅا ګانو به يې محفل ته خوشحاله ښه ورکوله٠

په همدې ترتيب د ناوې په کوزيدلو سره به د واده لمړۍ او اساسي مراسم پای ته ورسيدل اوزوم کولی شول چې پس له ډيرومنډو،را منډو اوجنجالونوڅه دمه وکړي چې ورسته بيا دواده دريمه،تخت جمعي او دواده په اومه کې ناوې دپلار کورته تګ دومره د جنجال او تشويش خبره نه وه٠

پل دې بختور شه

شپـــې دې د بــرات شـــه شـــه کلـــونه دې اخـــتر
پـــل دې بخـــتور شـــه نـــاوې پـــل دې بخـــتور

پـل دې بختورشـــه نـــاوې ميـــنه کـــې دې کورشـــو
نـــوې اشنـــايي شـــوه نـــوی بـــل دمينـــې اور شـــو
ســتا دحســن شــمعه چــې روښــانه پــه هــرلورشو
حســـن دې ښـکلا دې چـــيرې مــه شـــه د نـــظر
پـــل دې بخـــتور شـــه نـــاوې پـــل دې بخـــتور

نـن چـې دې محفـل کـې خوشحالـي ده هـم خـندا

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوښـــې دې هـــمزولې دې پـه مـــينه کـــړي نڅـا
یـــې د نجـونومـــیره ټـــول دا ســـتا پـه تمـــاشا
رب دې پـه نصیب کـړه پـه ژونـدون کـې زیـب اوزر
پـــل دې بخـــتور شـــه نــاوې پـــل دې بخـــتور

نــاوې نــوی ژونــدکې خوشــحالي دې شــه نصیـــب
کــوردې بختورشــه خــوږ اشنـــا دې شــه طبـــیب
اور یــې چې بلــیږی پـاک الله یــې شـې قریـــب
وی دی پـه امـان کـې افغـانـــي ښـــکلی بشـر
پـــل دې بخـــتور شــه نــاوې پـــل دې بخـــتور

سمیع الدین افغاني

د نوي کال یا دنوروز میله

دنوروز میله په لغمان کې لکه زمونږ دهیواد دنورو ولایاتوپه شان په شاندارومراسموسره لمانځل کیدله، دکلي هلکانو به هم په دې ورځ کې ځانګړي پروګرامونه درلودل هغه داسې چې ټول هلکان به دکلي ومخې ته دسپیداراونوروونودتازه غوټیو،شنو ښاخونو اولښتو سره چې دنوي کال یا دسپرلي په موسم کې غوټېږ او پاڼې نیولې وې راوتل او د کلي د هر کور ، کلا انګړونو مخې ته دریدل اود اترانه به یې په لوړ اوازاو انداز اوروله:

ګـــل ګـــل دی نـــو روز
خدای دې درکي شتمن روز
دشتمـــن روز برخه راوړی

ددې ترانې په اوریدلوسره به کوربه دکوره څخه څه خوراکي توکي لکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وريجې ،غوړي، پياز اويا نور هغه خام مواد چې دپخلي لپاره اړين وه هلکانوته دنذرانې په دود ورکول ، په همدې ډول هلکان به د کلي ټولو انګړونو او کورونو ومخې ته ورتلل او په پوره اندازه د ضرورت وړ خوراکي توکي به يې ترلاسه کړل٠

کله چې به يې خوراکي موادراټول کړل بيا به هلکانودپخلي لوښي لکه ديګ ، بشقابونه ، چاى جوش ، چاينکې، پيالې ، قاشقې او همدارنګه د ضرورت وړغوړي ، مالګه ،مسالې دخپلو کورونو څخه راوړل اوپه مناسب ځاى کې به پخلي لپاره تدابير نيول کيده ٠

وروسته له هغه به هرڅوک يو کارته وګمارل شو،چابه نغرى جوړاوه، چابه د پخلي لپاره دسون لرګي برابرول ،څوک به د اسپزي په کارونو بوخت شو ،چا به بيا دناستې ځاى برابراوه،يوې ډلې به دتيګې اچولوپه سيالۍ کې ګډون کوه بلې ډلې به د خوسي په لوبو بوخت شول ، چا به د سطرنج لوبه کوله اوچا به بيا دخپلې دتبعې ملګرواو انډيوالانو سره ګپ ، شپ لګاوه

څو شيبې وروسته به ډوډۍ تياره شوه ، دسترخوان به هوار شو او هلکانو به په خوشحالي اوخوند سره دنوي کال په دسترخوان کيناستل او په خپلولاسونوجوړه شوې خوندوره ډوډۍ به يې يوځاى نوشجان کوله ٠

دنوي کال يادپسرلي په موسم کې هوامعتدله اودتفريح لپاره مناسبه وي ،دښتې اوغرونه ،بڼ او باغچې شنې اوسرسبزه شي، دغرونوپه لمنو کې غاټول او ډول ډول خودرويه ګلان وغوړيږي چې د سپرلي موسم لغمان ته ځانګړې ښکلا ، رنګ او طبيعت وربښي ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمهترلمک ع لمړنۍ ښوونځۍ

کله چې مونږدحیدرخانیو دکلیوالي ښوونځۍ څخه فارغ شولوترهغه وروسته دمهترلمک په لمړنۍ ښوونځۍ کې چې د ده زیارت دکلي په جومات کې موقعیت درلودشامل شوو۰دا ښوونځۍ زمونږ دکلي څخه څوکیلومتره لرې وه چې مونږبه هره ورځ دې ښوونځۍ ته پلې ورتلو ، که څه هم دا واټن په اوله کې سترې کیدونکی وه خوبله چاره نه وه ،دکورنۍ غوښتنه داوه په هرډول چې وي مونږ باید درس او تعلیم ته ادامه ورکړو۰

څه مده وروسته د مهترلمک لمړنۍ ښونځۍ د ده زیارت دجومات څخه خپل اصلی ودانۍ ته چې نوی یې دجوړیدوچارې بشپړې شوې وې او دده زیارت کلي ته یې نژدې موقعیت درلود انتقال شوه ۰

د مهترلمک په لمړنۍ ښوونځۍ کې زمونږ ټول هم صنفیان په څلورم ټولګي کې شامل شول،داښوونځۍ دعمرزیو،چاردهي دسیمواودلغمان د ولایت په مرکزیت کې یې موقعیت درلود چې پوه اومجرب استادان یې درلودل،دهغو دجملوڅخه ښاغلی استادعلینګاری چې ډیربا احساسه شاعر هم وه ، ښاغلی استاد عظیم خان چې د ریاضی استادوه،ښاغلی مولوی صیب فضل الرحمان خان،ښاغلی ملا فضل خان ،ښاغلی حسین خان چې په بزرګ مشهور وه، ښاغلی خواجه محمد خان، ښاغلی ستار خان ښاغلی سرمعلم صاحب حبیبالله خان ، ښاغلی محمداجان خان ،ښاغلی سر معلم صاحب غفورخان ښاغلی محی الدین خان او ډیر نور ښاغلي اودقدر وړاستادان وه چې دهغوی له برکته ډیرشاګردان دپوهې اوتعلیم لوړومدارجوته ورسیدل اودپوهې اووطن پالنې په لباس سمبال ټولنې ته وړاندې کړل شول۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنگه چې مخکې مودښاغلي علينگاري صيب اودهغه دشاعرۍ په اړه يادونه وکړه لازمه گنم چې داستاد د شاعرۍ په برخه کې څولنډې کرښې اضافه کړم ۰

د استاد الينگاري صيب ډيرى اشعار د خوږ ژبی هنرمند پاينده اونورو سندرغاړوپه خوږواوازونوکې کمپوزشوی دی،برسيره پردې علينگاري صاحب زمونږدښوونځی دهنراوکلتورپه برخه کې پوره همکاري درلوده ، په ښوونځی کې د قلمي ديوالي جريدې اوهمدا رنگه په ښوونځی کې د ترانې دټيم فعالول اونورعلمي اوفرهنگي پرگرامونو په مخ بيولوکې يې ځانگړې ونډه درلوده۰

زمونږ د ښوونځی د ترانې ټيم مسول استاد الينگاري به هرسهار په شاگردانو تمرين کاوه دښوونځی د ترانې ټيم به په لغمان کې دملي او بين المللي ورځو دتجليل په وياړپه رسمي محافلو اوتجليلونوکې خاص ځای درلود۰استاد الينگاري به وطني او داحساسه ډک اشعار د ترانې تيم ته برابرول چې شعرونه به يې خپله ليکل ۰د هغه د شعرونو له بيلگې څخه چې زمونږ د ښوونځی د ترانې د تيم له خوا هغه وخت د لغمان د روښان په ليسه کې واورول شولمړی مقام تر لاسه کړ چې ددې ترانې څو بيته همدا اوس هم په ذهن کې را سره پاتې دي چې د دوستانو سره يې شريکوم :

انســـان پـــه پوهـــه کامـــل انســـان شـــي
عقـــل يـــې ســـالم شـــي روح دجهـــان شـــي
شـــرف حاصـــل شـــي علـــم او ادب نـــه
نـــه چـــې د مـــال اوملکـــو نصـــب نـــه
علينگـــاری بـــه ســـتاپه فرمـــان شـــي
عقـــل يـــې ســـالم شـــي روح دجهـــان شـــي

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ لپاره د مهترلمک لمړنۍ ښوونځۍ په زړه پورې په دې وه چې دلته د حیدرخانیو کلیوالي ښوونځۍ په پرتله هرڅه مرتب اومنظم وه،درسي صنفونه،منـظم تقسیم اوقات ،دهر مضمون لپاره ځانگړی استاد، دښوونځۍ اداره اونور هرڅه نوي وه٠

دښوونځۍ سیمه به هره ورځ دملازمینو په مټ پاکه اواب پاشي کیدله ، شاگردان مجبوروه چې په ټاکلي وخت درس ته راشي اودښوونځۍ نظم او مقرررات مراعت کړي،که څوک به بې موجبه ناوخته ښوونځۍ ته راغی اویاکومه بله سرغړونه به یې کوله هغه ته به داداريې له خوا جزاورکول کیده٠

د روښان عالي لیسه

مونږدمهترلمک په ښوونځی کې ترشپږم ټولگي پورې درس اوتعلیم وکړ،کله چې دشپږم ټولگي څخه فارغ او شهادت نامې موترلاسه کړې د نورو زدکړودترلاسه کولوپه موخه دلغمان دروښان په لیسه کې شامل او زمونږ ټول تعلیمي اسناد او سوابق دمهترلمک دلمړنۍ ښوونځی د اداريې له خوا روښان لیسې ته ولیږدول شول اوهلته په اوم ټولگي کې شامل او د نورو نویو استادانواوهم ټولگیو سره اشنا شولو٠

دروښان لیسه چې په هغه وخت کې په لغمان کې یواځینۍ لیسه وه د مهترلام دښار په مرکزکې موقعت لري چې دډیرولرې ځایوڅخه لکه د الیشنگ اوالینگارد ولسوالیو ،شمنگل ،عمرزایي ،چهاردهي، د قرغیو ، مندروړ اونورو ولسوالیو ، علاقه داریو،کلیواوباندو څخه ورته زده کوونکې ددرس اوتعلیم په موخه راتلل ، چې ورسته بیا دزده کوونکو دستونزو په نظرکې نیولوسره په سنگره،قرغیو ،او مندروړ کې نورې لیسې جوړې شوې چې ددې لیسوپه جوړیدلوسره دشاگردانو ستونزې نسبي هوارې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوهرچاکولی شول چې په خپلونژدې سیموکې خپل زده کړو اوتعلیم ته ادامه ورکړي٠

اکثراشاګردان ښوونځی ته پلي یاپه بایسکل راتلل،دترانسپورت امکانات ډیر لږو هلکانو ته میسر وه ٠

دروښان لیسه ډیره پخوانۍ لیسه ده چې تعلیمي سویه یې دمجربواستاد انوپه لرلوسره ډیره لوړه وه، ډیرفارغان یې لوړدولتي اوعلمي مدارجو او منصبونو ته رسیدلي دي٠

دروښان لیسې دحیدرخانیودکلیوالي اودمهترلمک دلمړني ښونځیوپه پرتله ډیرتوپیردرلود،صنفونه نسبي مجهزوه،په هرټولګي کې دتغرونو په ځای میز او چوکۍ وې، زده کوونکي به په منظم وخت په دریشۍ کې ښوونځی ته راتلل ، په ښوونځی کې ملي او نړیوالې ورځې لکه د ښوونکي، آزادۍ ، دموراو نوروتاریخی ورځو لما نځنه کیده ،ښکلې ډرامې به جوړیدلې چې شاګردانواواستادانو به پکې فعاله ونډه درلوده٠

دروښان لیسې استادان هریوښاغلی عظیم خان،ښاغلی مولوی صاحب طاهرخان چې په خطیب مولوی مشهوروه،ښاغلی ستار خان ،ښاغلی متین خان ، ښاغلی خانګل خان ، ښاغلی ضیاوالحق خان ښاغلی عبد الرزاق خان او ډیر نورد قدر وړ استادان وه چې همیشه یې دشاګردانو سره په درسي مشکلاتو کې مرسته او همکاري لرله٠

سیاسي کړۍاوګوندي فعالیتونه

لکه څنګه چې مخکې مویادونه وکړه د روښان عالي لیسه زمونږ د کلو او باندېو څخه شپږ - اوه میله لرې موقعیت لري اوزمونږد سیمې هلکان به هرسهارښوونځی ته پلي روان وه ځکه چې د ترانسپورت امکانات ټولوته میسرنه وه اوکله چې به دښوونځی څخه رخصت شول بیا به هم ډلې ،ډلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دخپل کلي اوګاونډ دکلو،بانډوشاګردانو سره دکورپه لور روان شول اوپه لاره کې به يې ديني،علمي،سياسي اواجتماعي بحثونه کول٠

يوه ډله شاګردانوبه دخپلودرسي ستونزودحل په برخه کې يو دبل سره مرسته کوله،دلوړو ټولګيولکه ديوولسم اودولسم ټولګيوزده کوونکو به داوم اواتم تولګيودزده کوونکوسره ددرسي مشکلاتو په حلولوکې موثره رول لوباوه ددرسي ستونزو دحلولو ترڅنګ به شاګردانوبه په ديني ،اجتماعي او سياسي مسايلوکې هم بحثونه درلودل اوپه هيواد کې به يې دفقراوبی عدالتيو په اړه خپل نظر او اندونه شريکول ٠

بلې ډلې به علمي،فلسفي اوسياسي بحثونه کول اودمشخصې ايديالوژی ياموضوعګيری لپاره يې کار کاوه،هغو به دکلو ،بانډو،ولاياتو ، مملکت او په سيمه کې دخلکو،حکومتونواوسياستونوپه اړه خپل نظر څرګنداوه ،چې اکثرا دابحثونه به دهيواد اونړی په کچه دفقر او بيعدالتی په مدار څرخيدل ٠

يوې ډلې به ديوې سياسي ايډولوژي څخه اوبلې به بيا دبل سياسي دريزونو او موضوع ګيريو څخه دفاع کوله٠ ددې حالت څخه داسې مالوميده چې مختلفو پارټيو او ګوندونو دځوانانوپه مينځ کې دخپلو صفوفودتـقويې په موخه تبليغاتي کار شروع کړی وه٠

دا بحثونه په زړه پورې په دې وه چې هر ډلې به په هيواد کې دبدبختيو عوامل په مختلفو نظرونو، تحليلونو او ليد لورو کې څيړل او ځوانان يې په هيواد کې ديوې عادلانه ټولنې دمينځ ته راتګ په موخه مبارزې ته رابلل او په همدې ډول به يې دخپلوعلاقې وړپارټۍ او تنظيمونوکې تنظيمول٠

ځينو بيا داسلام مقدس دين ته دخدمت په منظوراوپه وطن کې داسلامی اصولو دتدبيق په مقصد ځوانان جهاد ته را بلل اوپه هيوادکې ددې ټولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدبختیواصلي لامل یې اسلامي اصولودنه مراعت کیدودلیل باله اوخلک یې ددې مقدس هدف دعملي کولوپه مقصدپه اسلامي لیکو کې تنظیمول او کفرسره یې دجهاد نارې پورته کړې وې٠

ځینو نورو بیا د مارکس اوانګلز د ایډولوژۍ طرفداران وه چې هغوی ددې بدبختیو اصلي لاملونه په وطن کې د طبقاتي ژوند موجودیت باله او داسې یې تحلیل کاوه چې مونږ باید زیربنا یا اساس ته تغیر ورکړو، اوپه وطن کې دعادلا نه اوانساني ټولنې د راوستلو لپاره کار وکړو او دهمدې هدف لپاره یې ځوانان طبقاتي مبارزې ته دصلح امیزه لارې رابلل٠

ځینونوروبیا دمارکسیستي سیاست په تایدولو سره د قهرامیزسیاست ترفدار وچې دمائوستانوپه نامه یادیدل،بلې ډلې بیا ددې ټولو بدبختیو عامل دافغانانو په عدم اتحاد کې څرګنداوه اود ټول افغان ملت یووالی اودیو موټې افغانستان د جوړولو ادعا یې کوله او خلک یې اتحاد او اتفاق ته رابلل٠

په همدې ترتیب هرسبا اوماسپښین د ښوونځی په لاره کې مونږ دداسې بحثونو سره سر اوکاردرلود چې کله کله به دابحثونو دومره مصروف ساتلوچې داشپږ-اوه میله منزل به راته ډیرذغرده شواوسترړیابه مو لږه احساسوله٠

په همدې ډول په لغمان اودهیواد په نورو ولایاتو کې دخلکو د پاکواو سپیڅلو،ملي ،وطني،اسلامي اوانساني احساساتونه په ګټه اخستلو سره دسیاسي پارټیو صفوف ورځ په ورځ تقویه اوپه هیواد کې دډلو ،ټپلو، تنظیمونواوګوندونولپاره تهداب ایښودل کیده چې دیو واحد وطن ، دین او ایین خلک یې په مختلفو ګروپونو پارټیو او تنظیمونو تقسیم اودنفاق اوبدبختي کندې ته ګذارکړل،چې ورسته بیاددې فعالیتونونتیجه زمونږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیواد والودسرپه سترگو ولیده او احساس یې کړه٠

رښتینې څوک دئ ؟

که چیري دبشریت اوانساني نړۍپس منظر ته ځیرشو انسانانو د ابتدا څخه بیا تر یویشتمې پیړۍ پوري د انسا نې ژوند دبقا لپاره ډیري هلې ځلې ترسره کړي اودغیر مترقبه او طبعي حوادثو په مقابل کې د طبیعت سره لاس اوگریبان او دډیروقربانیوتر څنگ لازمې برياوې هم تر لاسه کړي او پدې برخه کي دډیرو اکتشافاتو شاهدان دي ٠

بشر وکولای شودگرمۍاویخنۍ له مختلفوافتونو اوامراضوسره مبارزه وکړي دخوراک پوښاک،سرپنا او نورحیاتي اړتیاو دلاسته راوړلو لپاره زحمت وگالي ٠خو اساسي پوښتنه داده چې ولې پدې عصر اوزمان کې هم انسانان د ولگې ،بدبختۍ او ناخوالوسره مخ دئ؟ ایا ددې مشکلاتو اساسي عوامل به په څه کي وي ؟ایا لامل به یې داوي چې بشریت ددې نیمگړتیا په له مینځه وړلو کې پاته راغلی اوندی توانېدلی چې د اوږد انساني ژوند په جریان کې دا ناخوالې له مینځه وېسي ؟ او که علت په خپله انسانانو کې دئ ؟

دا هغه پوښتنې دي چې که چیرې په رښتینې اودقیقه توگه وڅېړل شي اوددې مرض اساسي عوامل تشخیص اودحل نسخه ورته پیداشي دابه یوسترگام وي په بشري ټولنه کې دیوعادلانه اوانساني ژونداحیا په لار کې٠ ددې اونوروپوښتنو دځواب لپاره لازمه ده چې لاندې موضوع گانو ته دهیوادوالوپام راوگرځوم٠

لمړی ؛دبشري ټولنې د ژوند د تفاوتنو اصلي عوامل په څه کې دئ ولې یوشمیرزیات وگړي په فقراوبې عدالتیو کې ژوند کوي اویوشمیر نوربیا دهرډول هوسااولازم انساني ژونددمزایا اوامکاناتوڅخه برخه مند دي ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمثال په توگه که افریقا،اسیا اوپه مجموع کې مخ په انکشافه یادریمې نړۍ هیوادو ته پام شو د فقر بدبختیواومحرومیتونو کچه یې ډېره جگه اوبرخلاف دیوشمېرهیوادونودژوندسطحه لوړه اودقوي اقتصاد خاوندان گرځېدلي دي ۰

دوم ؛ کوم هغه مصارفات چې نن سبا د بشر د نابودۍ لپاره پکارول کیږي پدې مانا هغه کارخانې چې د ټوپکو ، ټانکونو، جنگې طیارو او دټولنیزو وژنو سلا گانودتولیدلپاره جوړې شوي اویا دجوړېدو په حال کې دي چې دبشریت اوځمکي دنابودۍ لپاره پکارول شوي اوپکاریږي که چیرې دغه مصارف د انسانانودخیراو فلاح لپاره ترې استفاده شوې وای او وشي،مکاتب،روغتنونه او نورعام المنفعه تاسیسات جوړشوي وای او یاجوړ شي اوس به په نړۍ کې د انساني تراژدیوته دپای ټکی ایښودل شوی وای دهرانسان لپاره به دیوارام ، مرفعه او انساني ژوند زمینه برابره وای ۰

ایا په یو ټانک به څومر مکاتب اوپه یوې جنگي طیارې به څومره روغتنونه او همدا رنگه په یوې اتومي سرگلولې به څومره عام المنفعه تاسیسات جوړ وای چې په دقیقه توگه به په افریقا اونورو هیوادوکي ماشومان په سوی تغذیه نه وه مصاب اونه به جنگونو د میلونهاو انسانانو ژوند د نابودۍسره مخامخ کړی وای۰

که په دقیقه توگه ددې ناخوالو او پرابلمونو لاملونه وڅېړل شي دې نتجې ته رسیږو چې ددې بې عدالتیو ، ظلم اواستبداد عامل یو انسان دبل انسان ، یوه ټولنه دبلې ټولنې او همدا رنگه یوملک د بل ملک د اتباعو په حقوقو تېری دی اودنورو دبدبختیو عاملین گرځېدلي دي اود ټوپک اوماشینگنوپه زورېې دنورو ژوند دخطر سره مواجه کړی او د خلکو په وینو یې لاسونه سره او نن د ارگاه او بارگاه خاوندان دي چې ژوندي مثالونه یې زمونږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیوادوالوپه هیوادکې ددرې لسیزوڅخه زیاد تېل شوي جګړې په جریان کې په سر سترګو ولیدل او اوس هم هره ورځ د نویو تراژیدیوشاهدان دي٠
استعماردنوردهستیودغصب لپاره ددووتکتیکو او روشونو نه استفاده کړې چې هغه د فزیکي ګرمې جګړې اوسړې جګړې طرزونه دي اوپه همدو روشونویې پردې ملکونه ولجه اودمنطقې دخلکوهستي یې تاراج او وګړي یې خپل غلامان ګرځولي دي ٠
دتودې جګړې مثال هغه مستقیم اشغالګره تجاوزونه دي چې دتاریخ په اوږدو کي قوي هیوادونوپه ضعیفه هیوادونوترسره کړي او بل ملک یې د خپلې مستقیمي سلطې لاندې راوستی او د هغوی هستي او دارایي یې لوټ کړې او هغه ملک یې خپله مستعمره ګرځولی ده ٠
بل تکتیک یې ساړه یا تبلیغاتي جنګونه دي چې دهغه په وسیله یې د منطقې یا د بل ملک خلک خطا باستلي اوخپلوشومواهدافودعملي کیدو په خاطر یې دخلکو ذهنیتو نو ته د خپل په ګټه تغیرورکړی دی چې په دغسې مواردوکې دانسانانو د پاکواوسپیڅلو دیني ،اجتماعي او انساني احساساتو نه ګټه پورته شوې ده ٠
که په مشخصه توګه په افغانستان کي دیوشمیر ګوندو،تنظیونو،پارټیو ،ډلواوټپلوته ځیرشوچې اکثرا د پردوله خواتمویل،حمایه اوسازماندهي کیږي چې د خلکو په خاصه توګه دځوانانو د پاکو وطني ،ملي،منطقو او ژبنیزو احساساتونه د خپل ځان په ګټه کار اخستل شوی دی٠که په دقیقه توګه د دغو تنظمونو ډلواو ټپلو دمینه والوسره په تماس کې شو اکثریت یې په دین او هیواد مین خلک دي چې په خواشنۍ سره د یو شمیر خاینو رهبرانو تر تاثیرلاندې راغلي اوخپله هستي اوژوندیې ددې خاینورهبرانو لپاره په ډېر صداقت اوایمانداري قرباني کړې ده او دوئ یې د مرفعه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مستعد ژوندخاوندان گرځولي دي چې ژوندی بیلگه یې چاداسلام مقدس دین په لاره کي قرباني ورکړه ؟ اوڅوک دي چې ددې شهیدانو د وینو په بیه ځانله لوړ شیشه اي قصرونه جوړاوپه خارجي بانکوکې دمیلیونونو ډالرو خاوندان گرځیدلي دي ؟

که ددې لیکنې اصلي مطلب ته راشو تاریخ دا ښودلې اوهرچاته د منلو وړ ده چې په وطن کي هیڅکله یوې ډلې ، یوتنظیم ،گوند یا یو قوم په تنهائي سره د حاکمیت چارې په بریالیتوب سره پر مخ ندي بېولې نولازمه ده چې دوطن په بیا رغونه کې دافغانستان ټول ولسونه اوخلک په گډه برخه واخلي ،زما په اندصرف یووالی او ورورگلوي کولی شي چې دوطن خلک ددې بدبختیوڅخه نجات ورکړي اوبس ، دا چې څنگه دایووالی مینځ ته راځي اوڅوک یې راوستلی شي اوکوم علمي وړاندیز ددې معضلې اساسي نسخه ده ؟دا د وطن دبادردو وطنپالو او خداپرسته علماوو،مشرانو اوټولو سیاست والو دنده ده چې پدې برخه کې گټوري هلې ځلې وکړي ،د افغانستان او د بشریت دخیرلپاره کار وکړي ، داسي طرحې وړاندي کړي چې ټولوته دمنلووړوي،ترڅودافغاناستان هروگړی ته دامیدواری اوهوسا ژوندکولو زمینه برابره کړای شي۰

باید په هیواد کې دبې باوریواو اختلافو نو دمینځه وړلولپاره مشترک عملي او بنیادي گامونه واخستل شي ۰

زماپه اند د افغانستان خلک دمختلفو نظرو ترڅنگ په وطن مین خلک دي دهریو په زړه کې دوطن دابادی مینه شته چې پدې لارکې د هیواد والو ریښتنې مبارزه د قدروړ ده زمونږ خلکود وطن ، ازادی اود خدای په لاره کې خپل ژوند اوهستي هرڅه قربان کړل چې په خواشنی سره باید وویل شي ددې قربانیو څخه نا اهلو اوخرڅ شوو لیډرانو دځان او خپلومافیایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

انډیوالانوپه نفعه ګټه پورته کړه دوطن،خاورې ،اسلامیت ترشعارنولاندې یې ځانونه دشیشه یي قصرونواومیلونونوډالروخاوندان وګرځول٠

د وطن با درده سیاستوالو! ! !

په هر تنظیم کې چې یاست په هرلیډرچې مو باوردئ داستاسوشخصي کاردئ که مونږ دخپلي لاري حقانیت بل ته کوواودنوروڅخه غواړوچې د ده په لارډې لاړشي او دهغوی رهبردې ومني دا به عملي ګام نه وي ښه به داوي چې دیوه شعارلاندې د اسلام په خاطردافغانیت په خاطر د انسانیت په خاطرد هغه پاکوشهیدانودسپیڅلووینوپه خاطردهغه کونډو یتیمانوپه خاطرکوم چې دیوې مړی ډوډۍ لپاره د محنت شپې اوورځې تېروي نوردې بې باوریو ، تعصب ، ډلو او ټپلوته خاتمه ورکړو اودیو افغان ،هموطن اومسلمان ترنامه یوبل ته دوروری لاس ورکړو،صرف همدا دبدبختیودنجات لارده صرف همدا په مختلفو ډلواوتنظیونوتقسیم کړل شوي خلکو یووالی دی چې دوطن دټولواقشاروخلکواوولسونوپه صادقانه همکارۍ د وطن مشکلات حل او یوبل ته دوروری لاسونه ور کړواودنیاوالو ته وښیوچې افغانان دا استعدادلري اوکولای شي چې په شریکه دا وطن جوړ او خپلو خلکو ته د نجات الا هیه وګرځي ٠

داده هغه ریښتني لارچې کولای شي زمونږهیوادوال دناخوالواو تراژدیو څخه وژغوري اوپه ګران هیواد افغانستان کې دخلکودخیراوفلاح لپاره اسلامي وطني اوانساني ګامونه اوچت کړای شي ٠

واعتصمو بحبل الله جمیعا ولا تفرقو٠

ترجمه : د خدای په رسۍ منګولې ولګوۍ او مه جدا کیږۍ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشر یا دخپلې خوښې کارونه

اشریا دخپلې خوښې کارونه په سیموکې دویالوپه پاکولو دویالود سر بندونو په جوړولو،دشولودنهالونوپه کرلو ،د سرکونواولویو لارو په جوړولواو همدارنګه په کلیواوباندوکې دبامونوپه کاګلولو،دکروندې د محصولاتوپه راټولولو،په مړي او ژوندي او ډیرنوروبرخوکې دسیمې داوسیدونکوپه شریکه همغږۍ په ټاکلي وخت اومعلوم پروګرام سرته رسیږي٠

دخپلې خوښې یو ځایي کارونه یااشراکثرا دکلیواو بانډو د اوسیدونکو او یا هم کله ددولتي اورګانونوپه غوښتنه تر سره کیږي٠

په لغمان کې دچاردهي دسیمې لویه ویاله دبي بي حاحب دزیارت په ساحه کې دالیشنګ دسیند څخه سرچینه اخلي اود راه دارياسخي پله څخه ورسته د چاردهي د سیمې د ځمکو په خړاوبولو او په ورځینۍ چاروکې دخلکوپه ګټې اخستلوکې موهم اوحیاتي رول لري ٠

ددې اونورولویو ویالو داوبودعادلانه ویش په موخه هرکال دسیمې د اوسیدونکو له خوا نوی میراو یا د ویالې مسؤل ټاکل کیږي٠

ټاکل شوی میراو دنده لرې چې دویالې ،بندونواوسربندونو د جوړیدو اود هغودفعالیت څخه تل باخبره وي اود اوبو عادلانه ویش په نظرکې وساتي که نه نو دبې خبره اوبې انصافه میراودکارپه نتیجه کې د کلو داوسیدونکو دنفاق اوشخړولامل ګرځي چې داشخړې اوستونزې کله بیا په مرګ،ژوبلې اودسرونوپه ماتیدو هم تمامیږي٠

په لغمان کې دګرمیو په موسم کې دلوړوغرونو واورې ویلې کیږي او په همدې موسم کې کله چې دتودوخي درجه لوړه شي دابودنشتوالي له وجې تپې،دښتې ، اودامانو نه وچ شي ،کله کله بیا په همدې موسم کې د دوامداره بارانونه او ګلۍ اوریدل د تالنده او بریښنا سره یو ځاي په خوړونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اودښتوکې د سيلابونو د راوتلو لامل گرځي چې دا سيلابونه دمالې اوځانې تاوانونو ترڅنگ دفصلونو اوکروندو دخرابيدو لامل هم گرځي٠

دا خړ سيلابونه دسيندونواصلي مسير ته تغير ورکوي، لوې،لوې ونې او کمرونه چپه کوي،کورونه اوڅاروي له ځانه سره په مخه کوي ٠

څنگه چې د اسيلابونه د وچو دښتو او شگلنو خوړونو څخه راوځي په همدې وجې شگې،خاورې اوخاشاک له ځانه سره ليږدوي اوددې لامل گرځي چې د سيلابونو په مسيرکې پراته لوی ، لوی سربندونه ويجاړ اوپه ويالوکې دخاورواوخړواوبوپه تيريدلوسره ويالې ډکې اوداوبوبهير کم رنگه کړي،په همدې دليل کليوال هرکال دويالو دپاکولو اوسربندونو د بيا رغونې په موخه دخپلې خوښې کارونه يا اشر ترسره کوي٠

کله چې داليشنگ دسيندد اوبو ذخيره يا دغرودڅوکو واورې د تودوخې د زياتيدوله وجې اوبه شي ،داليشنگ د سيند اوبه چې دچاردهې دسيمې ځمکې خړوبوي هم لږې شي چې وروسته بياپدې سيندکې ديوې ويالې په اندازه اوبه هم نه وي ،په همدې دليل ددې سيمې اوسيدونکي دخپل داړتيا وړاوبه دالينگار دسيند څخه چې دکال په هرموسم کې يې د اوبو پريماني ده راگرځوي ، هغه داسې چې دالينگار دسيند څخه يوه وياله د همدې درې په استقامت پرتوغونديواوتپود پاسه چې پخوا راښکل شوې اودچاردهې دسيمې په پيل کی داليشنگ سيند سره وصله شوې ده ، دا وياله هرکال پاکولو ته او ويجاړې برخې اوسربندونه يې بيا رغونې ته اړتيا لري،په همدې موخه دچاردهې دکلواوبانډواوسيدونکي د اشرونو يا دخپلې خوښې کارونو په سرته رسولوسره دخپلوځمکواودسيمې دابو د کموالي ستونزه حلوي ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

شفیع ماما یا دکلی نائي:

زمونږدکلی نائي محمد شفیع نومیده ،هغه به د کلي د مشرانو اوهلکانو د سر ویښتان اصلاح کول۰

دکلي هلکانودلنډوویښتانوسره دومره لیوالتیا نلرله خومشران دهلکانو د سردلویو ویښتانو طرفدار نه وه ،هلکان یې مجبورل چې دسرویښتان لنډ کړي خوسره لدې نائي به دهلکانو د سر ویښتان برابر او ښایسته جوړول ، هغه به نه هلکان او نه هم مشران خفه کول۰

شفیع ماماېه دکلیوداوسیدونکواوهلکانوخبرپه میاشت کې یوځل اخیسته او د سر ویښتان به یې ورته اصلاح کول چې په اوجوره کې به یې د فصلونو د لوګړ په موسم کې په کروندو ګرځیده اوخپله برخه د لو شوي فصلونو صدرۍ یاګیډۍ ترلاسه کوله او وروسته بیا د درمند دتللو په وخت کې هم نائي ته برخه بیلیدله۰

شفیع ماما یواځې زمونږ دکلي داوسیدونکونائي نه وه بلکه د چاردهي د سیمې دنورو کلیواوبانډو اوسیدونکونائي هم وه چې دفصلونودلوګړ په موسم کې به دډیروغلو ، دانو څخه برخه مندوه ،هغه به تل په کلو اوبانډوګرځیده اوپه سیمه کې به دټولوپیښوڅخه باخبره وه نوکله چې به په سیمه کې کومه دخوښي،مړي یا ژوندی خبره وه هغه دنده درلوده چې د کلیواو بانډو اوسیدونکي پرې خبرکړي، همدارنګه په ښادیو کې هم د نائي رول ضروري وه ،ن ائي به د واده بلنلیکونه په کلو او بانډو ویشل او ښادي ته رابلل شوو کورنی دوستان او عقارب به یې پرې خبرول ۰

همدارنګه نائي به په ودونوکې درابلل شوومیلمنولپاره خواړه برابرول چې په پخلي کې یې هم خاص مهارت درلود،په خاصه توګه درنګارنګ پلونو ، قورمو او مزه داري لغمانۍ شولې په پخولو کې یې ښه شهرت درلود۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

شفیع ماما ډېرمتواضع ،خدمتګاره اوخواری کښه نائي وه چې په غم او ښادۍ کې به زمونږ د کلو ، باندېو او د سیمې د اوسیدونکو سره پوره مرستندوی دکاراومندېو رامندېو سرې وه ٠

د روژې مبارکه میاشت:

دکلي اوسیدونکو به کله چې مازیګردکاراوکروندوڅخه کورته راستانه شول دمازیګرلمانځه وروسته به یې دروژه ماتې لپاره تیاري نیوله هغه داسې چې د کلي سپین ګیري،ځوانان او هلکان ټول دروژه ماتې لپاره د کلي جومات ته راتلل،هغو به د روژه ماتی برسیره اضافه خیرات یا نذر هم له ځانه سره راوړل ٠

د جومات ومخې ته د ماښام د لمانځه داذان څخه څو شیبې دمخه د کلي ماشومان راټولیدل،کله چې به ملاصاحب دماښام د لمانځه اذان شروع کړ الله اکبردنارې سره سم به ماشومان دکلي په کوڅوکې دخپلو کورنو په لور په منډو شول او په لوړاواز به یې ویل : روژه ماته کړی دروژه ماتې اذان وشو٠چې په همدې توګه به ماشومانو کورنیو روژه دارانو ته خبر ورکاوه ترڅوهغوي پهاطمینان سره خپله روژه ماته کړی ٠

د کلي اوسیدونکــي د ماسختن د تراویح لمونځونو ته هرو مرو راتلل د تراویح لمونځ زمونږ له پاره ډېر په زړه پورې وه ، هلکان به حتمي لمانځه ته راتلل خو تعامل دا وه چې هلکان به د لمانځه په وخت کې د جمعې په ورستي صف کې دریدل٠

هلکان به روژه نیولوته هوسیدل ، دجومات ملا او دکلي سپین ګیروبه تشویقول اوویل به یې:په دې عمرکې روژه نیول ډېرثواب لري او خدای پاک یې تاسوته په دونیا او اخرت کې اجر درکوي ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوږ ژبی سندرغاړی مرحوم ماجتي

ماجتي چې تل به یې پاکې جامې په تن وې او د پالاوۍ لنګۍ شمله به یې نیغه دروله دموسیقي دډیرالاتولکه هارمونیه،اکاردیون،ماندولین،ګیتار، شپیلۍ اونورسره پوره اشنایي او مهارت درلود، تل به د دغو موسیقي الاتو څخه یو ورسره لیدل کیده٠

ماجتي همیشه د خوښیو په محفلونوکې خوږې سندرې کولې چې ډیری سندرې یې دمینې اومحبت سندرې وې اوپه ډېر سوزاوګداز به یې خپلو مینه والوته په هنري محافلو کې اورولې ٠

له سندروڅخه یې داسې معلومیده چې هغه به چیرته زړه بایللی وي او دچاپه پټه مینه کې سوزیږي اوهمدې مینې دی شاعري ته هڅولی دی چې په حقیقت کې همداسې هم وه٠هغه به د خپلې پټې مینې اظهار په سندرو کې داسې کوه :

مین چې شومه په ګل ببو
ستي یې کړمه په سرو لمبو

په رښتیا سره د ګل ببومینې ماجتي ډیر زوروه ، دهغه دا سندره ډیره مشهوره شوه،چې ورسته بیاپه کابل رادیوکې چې هغه وخت په هیواد کې یواځینۍ رادیو وه ثبت اوکمپوز شوې وه اوتل به ددې رادیوله لارې اوریدل کیدله٠

ماجتي ورسته ددې کړاونوپه نتیجه کې په ناعلاجه رنځ اخته شوچې دانا علاجه مریضي دهغه وخت دنري رنځ مریضې وه چې دې رنځ هغه دمرګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اونابودۍ لوري ته بیوه داسې رنځ چې معالجې ته یې هسې چې لازمه وه امکان نه وه برابر ۰ماجتي هم د خپل راتلونکي په هکله ښه پوهیده،هغه په یوه بله سندره کې چې شعر او کمپوزیې خپل وه داسې ویل:

افسوس افسوس زماپه حال چې مې ارمان پاته شو
لکه دگل په شان نازک مخ دجانان پاته شو
د ځنکدن اخرسلگۍ دي ترماراشه اشنا
دا دواړه سترگې مې نیولي ستا دیدن لپاره
درقیبانوپه لمسون شولې له ماکناره
په اخرت کې زمالاس ستاپه گریبان پاته شو
لکه دگل په شان نازک مخ دجانان پاته شو
زنې مې وتره په لاس دازمادی وصیت
رابandي وایه خوکرته کلمه دشهادت
روح مې داستاپه انتظاردی رانه غواړي رخصت
زماپه زړه کې دا داغونه د هجران پاته شو
لکه دگل په شان نازک مخ دجانان پاته شو
دجنازی کټ ته مې چیغه کړه چې لاړی اشنا
سبا دوخته په مزارکې راته وکړه دوعا
زماپه شناختې باندې وکړه د زړگي تسلا
زمادقبرخاورې تاته یو نشان پاته شو
لکه د گل په شان نازک مخ دجانان پاته شو

(c) ketabton.com: The Digital Library

داســـتا د ســـترګوپه ګـــولۍ زړګـــی زمـــا شـــوقلم
ترسترګواوښـکې تويومـه سـات پـه سـات دم پـه دم
کـــه راتـــه راکـــړې دوايـــي دســـرولبانوملهم
د مـاجتي ځينـې اخـر دغـه جـهـان پاتـه شـو
لکـه دګـل پـه شـان نـازک مـخ دجانـان پاتـه شـو

دا سندره زمونږ په کليو اوبانډوکې ډيره مشهوره شوې وه او ورسته ماجتي د اسندره هم دکابل راديوپه ستديو ګانوکې ثبته کړه چې تل به ددې راديو له لارې اوريدل کيده٠

ماجتي دنری رنځ په نتيجه کې په ځوانه ځواني ورو ورو خپله روغتيا او صحي حالت له لاسه ورکاوه د هغه څخه په يوهنري محفل کې چا پوښتنه وکړه چې استاده صحت مو څنګه دی ؟ هغه په ځواب کې ورته وويل چې صحي حالت مې دومره داطمينان وړنه دی خو بيا هم کوښښ کوم ستاسو دخوښۍ په هيله څو سندرې تاسوته واوروم او د خپل دزړه خواله پدې سندرو کې له تاسو سره شريک کړم٠

په ربښتيا سره ماجتي خوږ او دمينې ډک اوازدرلودچې له بده مرغه د ژوندکړاونواوروغتيايې حالت هغه ته نوردا فرصت ورنه کړه چې دهنر په برخه کې څو نورګامونه اوچت کړي اودخپلې مينــې اوارمانوغوټۍ يې وغوړيږي ٠

ماجتي د نري رنځ په نتيجه کې ومړ، ډير مينه وال يې جنازې ته راغلي وه، د هغه جنازه يې د چهاردهي دشاه ګذربابا دتپو ترڅنګ خاوروتـه وسپارله،نوکله چې خلک دجنازه څخه راوګرځيدل، کلي ته درسيدوسره سم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه داسندره چې:

افسوس افسوس زماپه حال چې مې ارمان پاته شو
لکه دگل په ښان نازک مخ د جـــانان پـــاته شو

په هماغه شیبه دکابل رادیو له لارې خپره شوه، خلکو دلرې ځخه ددې سندرې په اوریدلونورهم غمجن شول او دحسرت اوتا ثر اوښکې یې تر سترګو تویې شوې، اومرحوم ماجتي یې دخپلوهیلواو ارمانونو سره یو ځای خاوروته سپارلی وه،خدای دې وبښی اوروح دې ښاد اوآرام وي٠

یو ځوان ،هنري او ارثي استعداد

وه بیغوره یاره،رنګ ته مې ګوره
اوس مې وکړه دیدنونه

دنن ځخه څلورلسیزې دمخه لاځه وړاندې کله چې زه اوزمونږدعمر هلکان په مینځنی ښوونځی کې تعلیم کاوه اودلغمان ولایت په کلواو بانډوکې مودخپل عمردنوې ځوانی خوږې شپې او ورځې تیرولې،په هغه زمان کې دولتي میدیا دومره پراخ فعالیت نه درلود ، داسې باور کیده،مسایل یا حوادث څنګه چې اوس په چټکی سره دخلکوغوږونو اواذهانو ته رسیږي،هغه وخت هم د هیوادپه ګوټ،ګوټ کې به ډیرې پیښې مینځ ته راتللې خودومره په ځغرده دخلکوترغوږونه رسیدې٠

په هغه وختونو کې دافغانستان په لویو ولایاتو کې لکه قندهار ، مزار شریف ، ننګرهاراویوشمیر نورو ښارونو کې دګوتوپه شمیر ورځپاڼې ، مجلې اوجراید دچاپه راوتلې چې اکثراځایي د دولتي ادارو کارکونکو ترې ګټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخیستله ،عوامو ته بیا دومره په موقعې اطلاعات نه رسیده او د رسنیو څخه یې په موقع ګټه نشوه اخستلی ، خودا کار بیا په مرکزکې نسبي ښه وه،پدې ماناچې دوطـن دمشهورو ورځپانو،جرایدو او مجلوتر څنګ یوه راډیو هم فعاله وه چې دکابل راډیو تر نامه یې خپرونې کولې اودا رادیودهیوادپه ګوټ، ګوټ کې داوریدلو وړوه اواکثره هیوادوالوبه ددې راډیونشرات تعقیبول۰

د کابل راډیودماهیت له نقطه نظره ښه وه، ښکلي پرګرامونه یې درلودل ، په هغه وخت کې دخبرنوترڅنګ ښکلې سندرې ډرامې او نور تفریحي پرګرامونه یې خپرول چې دهیوادوالو د پام وړګرځیدلي وه چې زما دغه لیکنه هم دهغه وخت دکابل راډیو څـخه دیوې ښکلې سـندرې خاطره ده چې ګرانولوستونکو سره یې شریکوم ۰

ددوبي دګرمیوپه موسم کې مودکلي نه بهر د نیکه په بڼ کې خپلو نږدې دطبعې هلکانوته د میلمستیا تیاري نیوله، دنیکه دباغچې صوفه موپه ګلمونواوتوشکوفرش کړه اودفرش شوي ځای نه لرڅه وړاندې دپخلي لپاره مو نغری جوړ او د سون لرګي مو ورته برابراودکلي دهمزولوپه ګډون مودپخلي داړتیا وړمواد اولوازم ورته برابر کړل ۰

څه شیبه لانه وه تیره شوې چې میلمانه راغلل، هلکانوچاپه پخلي چا په خبرواتترواوڅوک په نوروسرګرمیواخته شول ۰ما هم چې دسطرنج د لوبې سره لیوالتیا لرله دخپل یو دوست سره دسـطرنج په لوبې بوخت شوم ۰

خوشیبې وروسته ډوډۍ تیاره شوه ،ما دخپل دوست نه هیله وکړه چې اوس

(c) ketabton.com: The Digital Library

به سطرنج هم داسې هلته لرې کيږدو او د ملګرو سره به د ډوډۍ په تيارولو کې مرسته وکړو ۰

ملګري مې زما وړانديز و مانه ، سطرنج مو هلته لرې پـه يو مناسب ځای کې کېښود او دواړو د دسترخوان په سمبالولو پيل وکړ ،رېښتيا چې هلکانو خوندوره ډوډۍ پخه کړې وه ۰

ډوډۍ مو يو ځای د ميلمنو سره نوشجان کړه اود دسترخوان تر ټوليدو ورسته مااو ملګري موخپله پاتې دسطرنج لوبې ته ادامه ورکړه ۰مونږ پوره دځوتختود سطـرنج لوبووروسته لږه دماغي ستړيا احساس کړه ۰مامې ملګر ته وويل :راځه سطرنج به بس کړواوددوستانوسره به ګپ ،شپ ولګوو ۰

ملګري مې هم ومنله،سطرنج موټول کړچې ګوروهلکانود تورو او شنو هيل داره چايو پطنوسونه دمساله دارې ګوړې ، کشمش او نخودو سره د ميلمنومخې ته کيښودل ۰

ماهم خپله وړه راډيوروښانه کړه اودراديو ستنه مې دکابل راډيوپه پري کانسيوبرابره کړه چې په لمړي ځل مودښاغلي مزاري نجرابي په ښکلې اوماشومانه غږ کې دا سندره واوريدله:

وه شالونګينه ياره

چاته مه وايه حالونه ياره

ما د قيامت تمه لرله يار ه

تا رانه واخستل بدې دنيالاسونه ياره

وه شالونګينه ياره۰۰۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا سندره د ښاغلي مزاري نجرابي په ښکلي او خواږه اواز کې داسې ښکلې کمپوزشوی وه چې تمام میلمانه اوهلکان ورته غـوږ غوږ شول اوپـوره خوند موتری واخیـست چې ددې سندرې خونداوخاطره تراوسه هم زمونږ دعمرهلکانو اوهیواد والو په ذهنونو کې پاتې ده ۰

داسندره دومره مشهوره شوې وه چې هره ورځ به د راډیو افغانستان د فرمایشي سندروپه پروګرام کې نشرته رسیدله او خورا ډیر اوریدونکي یې درلودل ۰

وختونه تیرشول زمونږدوطن دکورني اوبهرني دښمنانودناجایزه مداخلو په نتیجه کې زمونږهیواد دبدبختوسره مخ اوډیروقربانیوترڅنګ زمونږ ډیرشمیرهیوادوال اجباري مهاجرتوته اړشول او اوس په نړۍ کې داسې ملک نشته چې هلته افغانان نه وي مهاجرشوي چې دا دمهاجرت څپېږو زما مخ هم راشین کړی دي او دخپل د ځوانۍ کلونه او وختونه مې لکه دنوروهیوادوالوپه څیرهره شیبه سترګوته دریږي ۰

رابه شو اصل مطلب ته:

د ورځو له یوي ورځې څخه مې خپلې لیکنې اوڅه شعرونه په کمپیوتر کې تنظیم کړل ۰ لږ ستړی شوم ،کمپوترمې بندکړ اودتلویزون یا دمیلمنو خونې ته راغلم زمونږتلویزون دستلیت نه په استفادې سره اکثرا افغاني کانالونه نیسي ، همداچې تلویزون مې روښانه کړ ، دنوي ځوان سندر غاړي غږ مې ترغوږشو،چې دومره خوږ او ښکلی کلیپ شوی وه چې نه پوهیږم ولې مې هغه دنیکه دباغچې دمیلمستیا خاطره راپه زړه شوه اودښاغلي مزاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجرابي دسندرې مينه مې پرې ماتوله٠سندره ما ددې ځايه واوريده:

سبا به هغه ستر ګې ژاړي

په کومو سترګوچې نن کيږي ديدنونه

وه بيغوره ياره ، رنګ ته مې ګوره

اوس مې وکړه ديــدنونه

چې مې بيغوره يار خبريږي

په مابه جوړ وي تورو خاورو انبارونه

وه بيغوره ٠٠٠٠

سندره مې ترپايه واوريده اوددې ځوان او خوږ ژبي هنرمند د پـيژندلو په لټه کې شوم چې ورسته له ډېروپوښتنو اومعلومات څخه دا پته راته ولګيده چې داځوان سندر غاړی ميرويس نجرابي نوميږي او د مرحوم خوږ ژبي سندر غاړي مزاري نجرابي ځوی دی چې د ښوونځی د درس اوتعليم ترڅنګ دپلار دسبک ،غږ او هنر وارث او پيروهم دي٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغمانۍ اوگره اود هغې ډولونه

د الحاج نجم الدين سعيدي ليکنه:

لغمانۍ اوگرې ،د پخولو ترتيب اود هغه دډولونو په اړه ښاغلي نجم الدين سعيدي په زړه پورې مطالب راټول کړي چې دسعيدي صيب ليکنې ته بې له تصرفه په دې برخه کې ځاى ورکړ شوى دى ، هيله ده چې ددرنولوستونکو د پاملرنې وړ وگرځي٠

دپخولو ترتيب :

اوگره او د هغه دپخولو ترتيب ډيرساده او اسان دى هغه داسې چې غنمې وريجې دگرمو اوبو سره پاکې پريمنځي کله چې وريجې بريمنځل شوې په ايشيدلو اوبو کې يې ترهغه ويشوي چې نرمې شي چې دغه نرمې شوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

غټې وريجې داوګرې په نامه يادوي چې په لاندې مختلفو ډولونو ترې ګټه اخيستل کيږي ۰

لمړۍ- اوګره دکرتو سره :

کله چې اوګره پخه شي هغه په نا شکن ياعادي غوري کې راباسي اود غوري په مينځ کې ښکلی ځرخنی ورته جوړوي اوپدې ځرخني کې سولول شوي کرت چې مخکې يې په کرتمال کې سولولي وي ځايو ي او بيا زيږ غوړي ، واز ده ياعادي غوړي په ارکاره کې ښه سره کوي او په ځرخني کې دسولول شوو کروتوله پاسه اچوي ،ورسته بيا په غوري کې د اوګرې له پاسه سابه، شلغم ،پخه شوې وچه غوښه دلوبيا سره په ښکلي نظم ځا يوي او د دسترخوان په سر يې ګدي چې دتعامل سره سم هرغوري د دوو څخه تردرې کسانو لپاره او که دکورنيو اويا دميلمنو شمير ډير وي په همغه اندازه د غوريو شمير هم ورزياتوي ۰

کله کله په اخر کې د اوګرې ځرخنی ورانوي او کرت او اوګره ګډوی چې هغه ګډه شوې کرت او اوګره بياځانله خونداوطعم لري ۰

دوم- اوګره دکنډ يا دغوا د عادي شيدو سره :

کنډ :هغه شيــدې دي چــې غوا يې نوی خوسکی زيږو لی وي، پدې ډول اوګره کې په ځرخني کې کنډ يا شيدې ځايوي اوکله کله سره شوي غـوړي هم دپاسه پرې اچوي ۰

دريم -اوګره د مستو يا شړمبو سر :

داهم دهمغې اوګرې يوه بله نمونه ده چې په ځرخني کې يې مستې ځايو ي۰

دشړومبو سره اوګره په شړومبه کې ګډوي او د نوش پياز يا عادي پياز سره ترې استفاده کوي ۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

شړومبې اواوګره د لغمان په چارباغ کې ډيررواج لر ي ، ددې سيمې خلک د شپې له خوا اوګره پخوي او د شړومبو سره يې ښه ګډوي ورسته د دې ګډې شوې اوګرې سر ور پټوي او د بيالې ترغاړې يې داوبوپه سرګدي اودسهارله خوا تــوله کورنۍ په دسترخوان سر راټوليږي اويوځای ترې استفاده کوي ٠

څلورم - اوګره د لاوندۍ سره :

لاوندۍ يا (کړو)يو مخصوص تعم دی چې دشړومبو څخه يې جوړوي هغه داسې چې د مستو شړمبه په يوظرف کې اچوي او يواندازه اوړه ورسره ګډوي ترڅو اوړه په شړومبه کې ښه حل شي او په نغري يې ګدي ترڅو ښه وايشول شي پس له هغه په ارکاره کې څه ميده شوي پيازپه غوړيوکې سره کوي اوپه ايشل شوي شړمبه کې چې اوړه په کې حل شوې ورزياتوي او د څمڅۍ سره يې نور هم خلتوي چې پس له يومعين حرارت څخه خوندورلاوندۍيا (کړو)ترې جوړيږي چې دا لاوندۍ داوګرې په څرخني کې ځايوي اوکله کله دسره شوي غوړي هم د پاسه پرې اچوي او په خوند او مزې سره ترې استفاده کوي ٠

پنځم -شوله :

شوله دغټو وريجوڅخه جوړيـږي ، هغه داسې چې اول په غوړيو کې څه پياز سره کوي او ورسته څه اوبه يا د پخې شوې غوښې ښوروا پکې ور زياتوي کله چې داښوروا وخوټيدله پريمځل شوې غټې وريجې پکې اچوي چی پس له معين حرارت څخه ورته دم ورکوي او پس له هغه وازده په ارکـارۍ کـې سره کوي او دشولې د پاسه يی اضافه کوي چی خوندوره شوله تری جوړيږي ٠

د اوګرې يو بل قسم سبوناکه ده چې په شوله کې سابه ورګډوي او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

سبوناکې به نامه خوندوره شوله ترى جوړيږي چې د هغه دپاسه هم د وازدې يا غوړيو جغ باسي •

د اوگرې نوراقسام زموږ د گران هيو ادو په نـور ولاياتو کې هم مروج دی لکه د پکتيا اوخوست په مناتقو کې چې د ډنډکي په نامه يې يادوي اوپخول يې د لغمانۍ اوگرې سره فرق لـري • همدارنگه دکابل په شمال کې لکه گلدره، شکردره او غوربندکې چې دشولې غوربندي په نامه ياديږي په هغه کې کوفته،لوبيا او ترخه مرچ ور گډوي•

بايدوويل شي دغټو وريجورواج دشرقي هندوچين څخه افغانستان ته انتقال شوی چې دپخولو ترتيب يې د نورو هيوادوسره توپير لري •

په لغمان کې داوگرې يا غټووريجو د استفادې ترڅنگ دمينو وريجو څخه چې د سرده دريدونۍ او يا گرمه وريجوپه نامه يې يادوي هم استفاده کيږي او دلغمان په مختلفوسيمو کې لکه د اليـشنگ او الينگار په درو کې ، د چاردهي ، حيدر خاني ، ماشه خيل مندروږ ، قرغيو   او ډيرونورو ځايوکې کرل کيږي •

لغمانۍ وريجې زموږ په وطن کې خاص شهرت لري اودهغه څـخه خوندور پلو ، دمپخت ، شکربټه او قابلي پلو پخـوي چې زموږ د هيوادوالو دسترخوان ته ځانگړی خوند او رنگ ورکوي •

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سولې اوتفاهم دلارې مبارز

مولانا محمدسعید سعید افغاني لنډه پیژندنه،لیکنې اواثار:

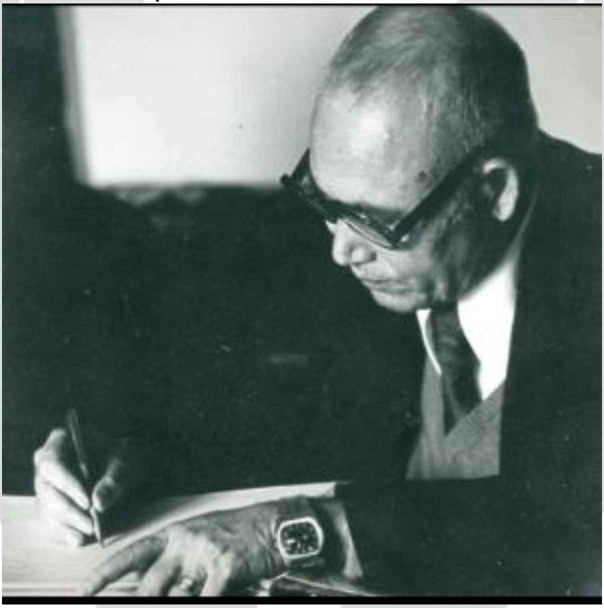

علامه دوکتورمحمدسعید«سعید افغاني»زمونږدهیوادمشهورعالم،لیکوال ،مولف،استاد اواجتماعي شخصیت وچې تل یې دسولې،ترقي ، وروري ، برابري او تفاهم لپاره مبارزه کوله، ددې نومیالی پوه دروند نوم هم په وطن کښې اوهم دنړی په نوروهیوادونو کښې خپوراو مشهور دی٠

محمد سعید په کال ۱۳۰۰هجری شمسی (۱۹۲۲میلادی) کی دلغمان ولایت دخیرآباد په کلي کې ژوند ته سترگې پرانیستې ،هغه دخپل دپلار مولانا غازي عبدالمجید « رحمةّ الله علیه » چه د خپل وخت له مشهور مجاهدو ،مدرسانو اوهم د لغمان ولایت د تیگرو د ښار د جامع جومات خطیب او دقادري طریقې دمشهوروماذونانوڅخه و،اوهم دنورو مخورو روحانیونو څخه ،خپلې لومړنۍ زده کړې وکړې او همدلته ښایسته ښه ملا

(c) ketabton.com: The Digital Library

شو٠

وروسته بیا محمد سعید دکابل دعربي دارالعلوم ته شامـل شو،کله چې په ۱۳۲۵هجری شمسي کال دغـې مدرسې نه فارغـیده اوپه سریې د مولوي توب پګړۍ وتړله شوه،دخارق العاده استعدادپه اساس سمدستي همدلته د استاد په حیـث (کادر علمي) مقـررشو ، او بـیا د ننګرهار دنجم المدارس دمدیرپه حیث وټاکل شو .

یوڅه موده دپوهنې او روزنې د وزارت د مسلکي تدریساتو غـړی شو او بیا بیرته د نجم المدارس مدیراو وروسته د حبیبیې لیسې ته ددیني علومو ښوونکی په حیث را بدل شو٠

سعید افغاني په ۱۳۴۲هجری شمسی کال مصـرته ولاړ اوتـر ۱۳۴۷ هجری شمسي کاله پورې په « جامة الازهر » کښې دفلسفي اوالهیاتو په زده کړه بوخت و،اوڅه موده په قـاهره کې دپښتو رادیو یې خپرونو نطاق اوآمر هم و٠

سعید افغاني همدلته یی دهیوادتاریخ نړیوالواوعربي نړۍ ته پراخه ور معرفي کړاوخپله یی هم دعربي نړۍ له هغوآثاروڅخه چې د افغانستان اوافغاني شخصیتونو په هکله لیکل شوی ووخپلې تاریخي څیړنې مخته بوتلې،ده په(پښتودری او عربي)ژبوآثارولیکل اوپه هغو دوو مشهورو آثاروسره چې دسیدجمال الدین افغـان اوخواجه عبدالله انصـارپه هکله یې په عربي ژبه ولیکل دغـودووځانګړو افغـاني شخصیتونوته چې یو یې د سیاست او فلسفې د ډګـر وتلی شخصیت واو بل یې په تصـوف کې ځانګړی مقام درلود تلپاتې والی وبا ښه . او په خاص ډول هغه د اسلام دیـن چه د « عشق ،محبت ، عاطفې ، صلح اوسلم » پر بنیاد ؛ اسماني دین دی ،بشریت ته ورمعرفي کـړ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

سعید افغاني دخدايي استعداد په اساس په څلورنیمو کالو کې د الازهر پوهنتون څخه « لیسانس ،ماستري او دوکتورا) واخسته او وطن ته راستون شو ، نو لومړی د عالي دارالمعلمین د استاد په ټوګه دنده تر سره کړه او بیا ورسته د کابل پولي تخنیک ته ولاړ۰

د هغه ملي ، ټولنیز ،عدالت خوښونکی شخصیت هغه وخت ښه و ځلید چې دې دکابل پوهنتون او کابل پولي تخنیک ته عمدتآ د تاریخ د استادپه توګه راغی ،او د وخت دمحصلانو اواستادانو د دموکراتیکو مبارزوله لړی سره دخپل دیني اومذهبي مقام له ساتلوسره سم یوځای شو اوهمدلته دکابل پوهنتون داستادانو له خوا دهغه وخت داستادانود اتحادیې غړی او بیا دعـالي شورا د مـرستیال په توګه انتخاب شـو۰

استادسعید افغاني دکابل پوهنتون،کابل پولی تخنیک اوعالي دارالمعلمین داستادی په وخت کې د ځوانو محصلانو او استادانـو له ځانګړی احترام څخه برخمن، او هغوئ ته به یې د ژونـد او مبـارزی په هکله د ارزښت وړمشورې ورکولې،دده ټو لنیزشخصیت دومره اوچت وچې آن دښمنان یې هـم د ده په وړانـدی سر ټیټولو ته مجـبور و۰

واقعیت دا دی چې د روحانیت په مقام کې داسې اشخاص لکه دعلامه سعید افغاني ، په خیر مونږ ډیرکم پیژنوځکه دی هم عالم وهم روحاني ،هم ملا واوهـم خطیب،هـم سیاست مدارو اوهم پخپله لیاره کې ریښتنی ، هم په فلسفه کې وارد واوهم په الهیاتوکې ، ده هم په دیني علوم کې لاس درلوده اوهم په اجتماعي علومو کې، دی هـم محقق وو او هـم ژورنالیست ،لنډه داچې دی خپل رول یې د یو واقـعي افغان او واقعي مسلمان په حیث په نړیواله سطح کې ولو با وه ، اوهم پیشقدم وو۰

علامه سعیدافغاني له بشري ټولنې سره له هرډول توپیراوتبعیض پرته مینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

درلـوده او د نړۍ والې سولې يو پيژنـدل شـوی مبـارز و ، ده نه يـوائې په زياتو نړيوالوهغوسيمينارونـو کې بـرخه واخيسته چی سولې ته وقف شوی واوپدې مبارزې کې يې دابوعلي ابن سينازرمې کاليزې جـايزه ترلاسه کـړه بلکې ده د«هستوي جنگ » ترنامه لاندې يوداسې ژوندی اوعلمي تحقيقاتي اثر وليکه اوچاپ شو ، چې نن يی د سولی په برخه کې دليکل شوي آثارله ډيرې غـوره نمونې څخه گڼلی شـو، دغه اثر اوس په ملي او نړيواله سطحه يو تحقيقاتي منل شوی اثر گڼل شويدی٠

سعيدافغاني آن درواني پيړۍ ځلورمې لسيزې په پيل کې ځانگړې هڅې وکړې چې په هيواد کې د ملي يووالـي لپاره د يو پراخه ملي جبهې ضرورت خلکو ته په گوته کړل او هغه ديو داسې ټـولنيز پرمختگ او ټـولنيزبدلون سره چې دبيعدالتيوکمپله ټوله کړي مينه درلوده ،په همدې وجه وچې په کال « ١٣۵هجری شمسي» کښې د قضاعالي شـوراغړی اوورپسی دتميزدعالي محکمي ريس (قاضي القضات) شـو،وروسته داسلامي شئونو وزارت په راس کې ټاکل شو،او بيادوخت دملي جبهې مرستيال اوهـم دعلما او روحانيون عمومي مشر شـو٠

دعـلامه سعيدافغاني ليکل شوي آثاراو تاليفات :

ـ شيخ الاسلام عبدالله الانصاری الهروی، په عربی ژبه ،د چاپ کال ١٩٦٧ ٠

ـ نابغة الشرق سيد جمال الدين الافغانی ، په عربی ژبه د چاپ کال ١٩٦٧٠

ـ د شرق نابغه سيدجمال الدين افغاني ،په پښتو ژبه، چاپ ١٣۵۵ .

ـ افغانستان ، تاريخاً و حضارتاً و کفاحاً ،په عربی ژبه ، ناچاپ .

ـ العقيده الاسلاميه وآرا المعتزله والاشاعره والماتريديه واختلافاتهم ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ الاشارات و التبهات ابن سینا، په پښتو ژبه ، دچاپ کال ۱۳۵۹ .
ـ تفسیر، دیو لسم ټولګی لپاره په پښتوژبه٠
ـ تفسیر ، د یو لسم ټولګی لپاره په دری ژبه .
ـ عقاید ، درسی کتاب ٠
ـ منطق ـ درسی کتاب .
ـ اساسات اسلام به نګاه علم و فلسفه ـ د دارالمعلمین ۱۳صنف لپاره.
ـ اساسات اسلام از نګاه علم و فلسفه، د دارالمعلمین ۱۴ صنف لپاره.
ـ کلتوراسلام از نګاه علم و فلسفه،په دری ژبه، د ۱۳۴۹ کال چاپ .
ـ مختصر تاریخ افغانستان و دول متمدن اسلام . پولیتخنیک کابل .
ـ محمد« ص» رهبربزرګ اسلام، د ۱۳٦۳ کال ـ چاپ ٠
ـ پلاروطنه ملی جبهه او یا دلته دتولنیزوستونزو د حل لار، د۱۳٦۲ کال چاپ .
ـ خطرجنګ هستوی ،په دری ژبه، د ۱۳٦۳هجری شمسی کال چاپ .
ـ اندرزونه ـ په پښتو ژبه ، ناچاپ٠
ـ آداب قاضی ، په دری ژبه .
ـ والصلح خیر، صلح و آرامش از دیدګاه اسلام ، د ۱۳٦۲کال چاپ .
ـ زندګی مسلمانان ، په دری ژبه دکال ۱۳٦۳ چاپ .
ـ اندرزونه ـ په دری ژبه ،ناچاپ٠
- در باره ادیان و دین اسلام ، په دری ژبه نا چاپ٠
- اخلاق و فلسفه،په دری ژبه نا چاپ٠
ـ د نجات او کامیابي لپاره علم او فلسفي له نګاه، د ۱۳۷۰ کال چاپ .
ـ امراض روحی و معالجه آن ناچاپ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ الاخلاق و التصوف ـ په عربی ژبه ، ناچاپ٠

ـ سفر، د ۱۹۸۲ میلادی کال چاپ٠

ـ خلاصه اندرزها و نصایح سودمند برای ستاژیران قضا ، چاپ٠

ـ ارکان ، شرایط و احکام نکاح ـ ناچاپ .

ـ طبیب بگو مرضم چه و چاره چیست ؟ ، ناچاپ .

ـ مبادی اسلام ، د ۱۳٦۹ کال ـ چاپ .

ـ حاکمیت انقلابی ، نا چاپ .

ـ تعبیر ـ په پښتو ژبه ـ ناچاپ .

ـ د باختر اطلاعاتی اژانس مطبوعاتی مصاحبه ـ د ۱۳۴۷ کال .

ـ انقلابی افکار ، هڅی او هیلی ـ ناچاپ .

ـ زما ژوند ناچاپ ٠

سعید افغانی ددوه زرونه زیات مذهبی ،فلسفی ،تصوفی ،اجتماعي و ادبی مقالی لیکلی چه په خاص ډول دی « انیس ، هیواد، پامیر ، کاروان ، ننگرهار ، پیام حق و قضا » په روز نامو او مجلو کی خپری شوی دی٠

علامه سعید افغانی د ۱۳٦۴ د حوت په او ومه « د ۱۹۸۵د فبروری ۲۵مه» دافغانستان د طبی علوموااکادمی په روغتون کښی ؛مهربان، خواخوږی اوتپاند زړه و درید او په سبایی په کابل کښی ، دجابرانصار« علیه الرحمة » دمزارتر څنگ ، دشهدای صالحین په هدیره کښی په درناوی خاورو ته و سپارل شو٠

انالله وانا الیه راجعون

روح دي ښاد وي

امین یارب العالمین

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لغمان کې اوسيدونکي قامونه او پرګنې

دکتور محمد سعيد«سعيد افغاني » په خپل کتاب کې چې (زما ژوند) په نامه ياديږي او په کال (١٣٦٥) هجري کې خپور شوی په لغمان کې اوسيدونکي قامونه او پرګنې په لاندې ډول شرحه او معرفي کړې دي :

اول : « ساپي »

په افغانستان کې د صافيو قوم يو لوی او مشهور قوم دی چې وايي ددوئ اول نيکه د قندهار دغوړی مرغی څخه راغلي دي او ددوئ نسبي سلسله د پښتنو په قامونوکې په درانيو باندې ګڼيږي، وايي صافي په غلجيونه ګڼيږي بلکه د غلجيو سره د درانيو په وسيله ورورګلوي لري ٠

دصافيو د قامونو غټې ريښې په لاندې ډول دي ٠

الف – ودير

ب - ګربز

ج – مسود

د « ساپيو » د قوم پرګنې په ټول افغانستان کې خپرې دي خودافغانستان په شمالي برخه کې ، کوه « ساپي » محمود راقي ، کو هستان ، او تګاب ددوئ اصلي او مهم مرکزونه دي. ا و په مشرقي کې د کنړ « ساپيان » شهرت لري او هغه ځای دځوکۍ په لسوالۍ ، با ډ يل،مز ار ، دپيچ په دره ، د سر حد څخه اخوا په سره کمر او د کنر په نورو سيمو کې اوسيري . ساپي به کامه کې لويه سيمه لري ، ساپي په لغمان کې دعمرزيو ، سالاب ، ګرګړ ،باړيخی ،صبر اباد ، په سيمو کې هستوګنه لري ، په الينګار کې نازي هم « سا پيان » دی ٠

وايي : چې په کوزه پښتونخوا کې وزير هم په اصل کې د ودير صافيو يوه ريښه او مسود يې بله ريښه ده ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلغمان په عمرزيو کې صافيان په درې پلرونو تقسيم شويدي ٠
١- د خير محمد بابا اولاده ده چې د خير اباد کلی يې مرکز دی او لاندې ريشې لري٠
پايه خيل ، ياسين خيل ، تورخيل ، اياز ٠
٢- د عبدالمحمد بابا اولاده چې په ادو خيلو مشهور دي ٠
٣- دابراهيم باباچې په ابرهيم خيلوياديږي اوس په عمرزيي کې دخير محمد بابا اولاده ديره ده خلک عاجز او په اقتصادي فشار مواجه دي، ولی دغه خلک ډيرزړه ور او په ميړ انې شهرت لري.

دويم : د ساک ، سهاک :

دساک قوم د لغمان ولايت په مرکزي سيمو کې اوسيږي او ددوئ ريښې موسی خيل او شمشير خيل دي اود افغانستان په نورو سيمو کې هم هستوگنه لري ٠

دريم - تره خيل :

دوئ د لغمان ولايت د تنديو په کلي کې اوسيږي او زياتره يې دکابل شمال شرق خواته د ترخيلو په قريه کې هستوگنه لري چې ددوئ يو څو با اعتباره خلک د وخت ددربار قابچي باشيان وه او د پور اعتبار خاوندان کڼل کيدل ٠

څلورم : رستم خيل:

ددوئ څه ميشته کورونه د لغمان د ارمل به قريه کې اوسيږي او څه نور يې کوچيان دي چې داوړي په موسم کې يخو سيموته ځي اوپه ژمي کې بيرته لغمان ته راځي،مالداري اوسودا گري ددوئ کسب دی ٠

پنځم – خروټي :

دوئ دلغمان د عمرزيو د علاقې په جنوبي برخه او د افغانستان په نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخو کې اوسیږي او ډیر مشهور قام دی ٠

شبږم : عبدالرحیم زي:

دلغمان ولایت د مندروړ په سیمه کې اوسیږي او په کابل کې هم کورونه لري په دوئ کې ښه با همته خلک تیرشوي دي ٠

اوم -هودخیل:

دوئ په ودخیلو شهرت لري او د لغمان د قرغیو د ولسوالۍ په برخه کې لویه سیمه لري او پـــه کابل کې د کابل شرقي خوا ته اوسیږي.

اتم - جبار خیل:

دوئ دلغمان د قرغیو د ولسوالۍ په سیمه کې معزز کورنۍ دي . په دوئ کې د قامي ملي مشران اوتاریخي خلک تیر شویدي ٠

نهم - تره کي:

دوئ دلغمان دولایت په ځینو سیمو کې میشته او کوچي کورونه لري او اوښانو او څارویو په روزنه مصروف دي او د افغانستا په غزني او قندهار کې شتون لري.

لسم - پشه ئي:

دوئ دلغمان ولایت تر ټنګ یوه کلی لري چې د پشه ئي کلي په نامه یادیږي ، دوئ ځانته خاصه ژبه لري چې هغه هم په پشه ئي یادیږي . دغه ولس د الیشنک د درې په لوړو برخو لکه دولت شاه او فراجغان کې هم او سیږي او په پشه ئي ژبه خبرې کوي ٠

یولسم - هزار میښ:

دوئ دلغمان ولایت د تیرګړو په علاقه کې پراته دي او غریبکاره خلک دي

دولسم - میچن خیل:

دوئ دلغمان د عمرزیو د علاقې شمال ته یو لوی کلی لري دوئ هرې خوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

گر ځي او د نظراني په ټولولو کې مصروف او دښه مهارت خاوندان دي ٠

ديارلسم - ناصر:

دوئ دلغمان ولايت د مندروړ د سيمې په جنوبي برخو کې ، او همداغسې د کابل شکردره او د افغانستان په نورو سيمو کې اوسيږي دا خلک زړور او جنگيالی دي ٠

څوارلسم – اکاخيل :

دوئ هم دلغمان د عمرزيو دمنطقې په شمالي برخه کې ميشته او کورونه لري د اوښانو او رمو روزنه کوي او د غره څخه لرگي راوړي او خر څوي يې ٠

پنځلسم – ديگان (دهکان):

دوئ په دري خبرې کوي او کورونه يې د افغانستان په نورو سيمو کې هم شته ٠

شپاړسم – محمد زي :

دوئ ځای ځای کورونه لري او د محمد زيو پا د شاهي کورنۍ په وجه دوئ هر چيرې ښې آبادې ځمکې تر لاسه کړي دي ٠

اولسم - ريکا گان:

دوئ دلغمان ولايت د چاردهي په علاقه کې محدود کورونه لري او دکابل ريکا خانه ددوئ اصلې مرکز دی.

اتلسم - عمرخيل:

دوئ دلغمان د چاردهي (شاه گذربابا او قلعه اخوند کلي تر څنگ) کې زميندارە کورنۍ د ي او د کابل په ميدان کې هم زياتې ځمکې لر ي ٠

نولسم - وريا خيل:

دوئ د لغمان د ولايت د عمرزيو د علاقې په لر او بر کې هستوگنه لري او خلک يې کاريگر او دهقان کاره دي دوئ د کابل په پغمان او دبغلان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولایت په مر کز کې هم ځمکې او کورونه لري.

شلم – وردګ :

دوئ دلغمان ولایت د عمرزیو دعلاقــې په جنوبي برخو کې اوسیږي او په کابل کې د وردګو په علاقه کې مشهور قوم دی ، په دوئ کې ښه د کار او میړانې خلک تیر شویدي او د انګلیسانو داستعمار په مقابل کې د غازي محمدجان خان مبارزه د هیریدو نه ده دا قام تل په سیاسي جریاناتو کې لاس او برخه لري ۰

یویشتم - تاجک :

دوئ په لغمان او د افغانستان په نورو ولایاتو کې اوسیږي ژبه یې دري ده۰ چې دفارسي ژبې سره لږ تو پیر لري. وایي دري د دربار څخه اخستل شوی او دا ژبه یو وخت د درباریانو ژبه وه ۰

دوه ویشتم- میرعلي خیل : دوئ دلغمان د باد پښ په علاقه او نورو سیمو کې اوسیږي ۰

درویشتم - نیازي:

دوئ دلغمان د ولایت داعلینګار په سیمه کې پراته دي ددوئ کورونه د کابل جنوبي خواته هم شته ، وایي دوئ د صافیو یوه ریښه ده۰ څوک وائي : چې دوئ مستانه کورنۍ ده.

نیازي په کندوز اوخان آباد کې هم ځمکې اوکورونه لري ،چې غټ کلي ئې ملرغی نومیږي نیازي د پاکستان د پنجاب په سیمه کې هم ډیر شمیر او سیږي . نیازي د تخار ولایات د تالقان دمرکز او مربوطاتو کې لکه دقو لبرس په سیمه هم او سیږي ، خصوصآ په قو لبرس کې ډیرې ځمکې او کورونه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورويشتم -اړوکي:
دوئ د لغمان د الينگار په منطقه کې اوسيږي او ددوئ تر څنگ خانی او اختيار خيلو په نامه نور پښتانه قامونه هم پراته دي ۰
پنځه ويشتم _ الکوزي (الکوځي):
دوئ په لغمان کې لږې کورنی پيدا کيږی مگر د افغانستان په نورو ولاياتو کې هم شته او مشهور قام دی۰
شپږويشتم : سادات :
دوئ دحضرت محمد صلی الله عليه وسلم اولاده ده په لغمان کې ځای په ځای کورونه لري ، دوئ ته ميران او پاچايان هم وايي په لغمان کې خواجه گـــان د ابوبکر صـــــديق (رض) «حضرات » او د حضرت عمر فاروق اولاده هم شته ۰
اوه ويشتم - لطف الله خيل: دوئ دلغمان ولايت د تير گړو خانان او هلته د سنگ توودې (سنگ تودو) د قريه اوسيدونکي دي۰
اته ويشتم – بابکر خيل : دوئ د لغمان ولايت د الينگار د سيمې مشهور خانان دی او په کابل کې هم کورونه لري ، او درباري خلک ؤ.
نه ويشتم – نورستاني :
په لغمان کې ددوئ کورونه شته خو د لغمان شمال ته د نور ستان سيمه يوه لوی ولايت دی چې اکثره يې په ځانگړې ژبه غږيږي (سانسکريت) ، دوئ د اميرعبدالرحمن په زمانه کې تابع او مسلمان شويدي د امير حبيب الله خان په دوره کې ددوئ ډيرې ښځې او نجونې دوينځو په توگه دهغه دربار کې خدمتونه کول . چې د امير امان الله خان په دوره کې آازادې کړل شوي۰
د نورستان دخلکوبچيان د امير عبدالرحمن خان په دوره کې دربار ته لاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیدا کړه چې په دې اثر ډیر پاخه او پوره خلک پکې وروزل شول چې بیا ورسته د افغانستان په اجتماعي ، ساختماني سیاست او ازادي په ساحه کې لوی رول درلود ، امیر حبیب الله په لغمان کې د قلع السراج تعمیر او باغ اباد کړ ، دا ځای په ژمي کې د امیر حبیب الله ژمني پلازمینه وه چې د بچې سقاو په وخت کې دا دملت په پیسو اباد شوی تعمیر وران او ویجاړ کړ شو ، امیر حبیب الله خان به د لغمان په کله گوش کې هم میلې چړچې او شکار کا وه چې اخر هم هلته د شپې له خوا په خیمه کې د یو نامعلوم شخص له خوا وویشتل شو دده د مرگ څخه وروسته دده ځوی امیر امان الله خان باچا شو ٠

دیرشم – درگي: دوئ دلغمان ولایت په شمال شرق د شمنگل په قریه او د درگو د اوبو له پاسه کلو کې اوسیږي او کوچیان هم لري ٠

یو دیرشم – علی خیل:

دوئ د لغمان ولایت په شمال شرق دشمنگل او صابره ډوپې کلي کې اوسیږي او څه کورونه یې په کابل کې هم شته ٠

دودیرشم – ابراهیم خیل : دوئ د لغمان د ولایت د مندروړ په علاقه کې شاو خوا میشته دي ٠

دري دیرشم – محمد خیل : دوی د لغمان په ولایت کې هستوگنه لري

څلور دیرشم – خیرو خیل : دوئ لغمان د ولایت د مندروړ په جنوبي ساحو کې پراته دي ٠

پنځه دیرشم – قولان :

دوئ لکه د کوچیانو په شان کابل او مشرقي او په خاصه توگه کابل ، لغمان ته تگ راتگ کوي او د تجارت کسب یې درلود مگر اوس یې په کابل کې ډیر کورونه او تجارتونه پیدا کړي دي ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم دیرشم – اهل هنود :

دوئ هم دلغمان ولایت د تیر ګړو په کلي کې ساکن دي او هلته ځانله درمسال لري چې خپل دیني مناسک هلته اجرا کوي دوئ هم تجارت پیشه دي او د تیرکړوپه پخواني بازار او اوس دلغمان په ولایت کې دوکانونه لري.

درنو لوستونکو!

د لغمان په ولایت کې اکثر خلک په پښتوژبه خبرې کوي او په دوهمه درجه کې دري ژبه ډیرویونکي لري اونورې ژبې یې لکه پشه ئي او نورستاني او شاړي دي چې په اقلیت کې حسابیږي. دلغمان ولایت د قامونو او ولسونو په ریښو کې زیاتې مطالعې او څیړنې ته ضرورت دی او په اقتصادي ، جغرافیوي او تاریخي مسایلو کې یې بحث پوره ریسرچ غواړي

په عمومي لحاظ د لغمان په ولایت کې د قومونو مختلفې پرګنې پیداکیږي او داسې معلومیږي چې دتاریخ په اوږ دو کې په لغمان باندې ډیر مختلف انقلابونه ، تحو ولونه او تطورات راغلي دي ، خو ددې ټولو سره سره باید ووایو چې اوس هم دلغمان ولایت اکثره کورونه د خټو ، پخې یا خامو خښتو کورونه بې نقشې ابادې او په بې نظمه توګه عمومي ژو ند د مشکلاتو او لانجو سره مخامخ دی همدارنګه اوس هم هلته اکثرا د لمړ ۍ پیړ ۍ ددورې دودونه ،رواجونه روان دي.

د لغمان خلک د زیات طبعي ذکاوت لرونکي دي او خاوره یې د زراعتي او تخنیکي ښه بدلون لپاره اماده ده. په ډیر تاسف سره بایدوویل شي چې په لغمان کې دقامونواو پرګنو د نفوسو تراکم ، بې کاري او بې غوري زړه سوزونکی ده چې د قدرت خاوندان باید ورته جدي او خاصه پاملرنه وکړي

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلغمان د دترگړو دجامع جومات خطیب او د ازادی د لیارې

مبارز مولوي عبدالمجید

خدای ببنلی دکتورمحمد سعید(سعیدافغاني) چې دلغمان دولایت دترگړو د جامع جومات خطیب مولانا عبدالمجید مشر زوی دی ، په خپل کتاب (زما ژوند) کې دهغه په هکله لیکي :

زماپلارمرحوم عبدالمجیددلغمان ولایت دعمرزیو دقریې دخیرابادپه کلي کې هستوگنه درلوده اودمولوي سیدامیرځوی وه ، مولوي سید امیرچې دخپل وخت کره عالم او دښه ملي شهرت او اعتبار خاوندوه دلغمان په کله کوټ کې چې دعمرزیودقریې څخه په جنوب کې تقریباشپږمیله لرې موقعت لري اوسیده چې دخپلوشاگردانودرسي حلقه یې درلوده اودخپل عمرزیاتره مده یې هلته تیره کړې ده اوپه هغه ځای کې علاوه دتدریس څخه د خلکو د مشکلاتواوپربلمونوپه حلولو کې د زیات ولسي قدرت او اعتبارخاوند وه ۰

مولوي سیدامیرهلته کله کوټ ته نژدې دعلي خیلو په کلي کې چې د کوزې ډوپې په نامه یادیږي دیو مشهورعالم چې په صوفي صاحب مشهوروه دهغه دلورسره نکاح وکړه،صوفي صاحب په منطقه کې دبا نفوذواشخاصوڅخه وه چې په ډوپې کې یې دخلوېښت جریبوپه شا او خوامځکه درلوده ۰

مرحوم مولانا سید امیرډېرشاگردان روزلي دي چې د هغې جملې څخه د تگاب ملاصاحب فضل اومرحوم دهډې صاحب نجم الدین اخونزاده چې په ملا بزرگ مشهور وه د یادولو وړ دي۰

مولوي عبدالمجید صیب به قصه کوله هغه وخت چې زه شاگردوم امیر عبدالرحمن خان نجم الدین اخونزاده د هغه د مشهوروماذونانو سره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تندور خانې پـه سيمه کې بندي کړې وه ځکه چې هغه دولسي اعتبار او شهرت څخه برخورداره وه ، ملابزرگ چې د خپل وخت ډير متقي او مشهورعالم وه زه هغه وخت د هغه تپوس ته جيلخانې ته لاړم اوخبر مې ورکړ چې زه دمولوي سيد امير ځوی يم او ستاسو ليدو ته راغلی يم• همغه وه چې زه يې په ډيرشوق وغوښتلم اوپه زياداعزازيې روغبړ راسره وکړاوشکريې وويست چې دمولانا سيد اميرصاحب ځـوی دومره شوی دی چې زما پوښتنې ته راځي اوله ما سره يې ډير لطف وکړ•

زما يادېږي کله چې زه د خپل پلار سره په ورستيو وختو کې تگاب ته لاړم زما پلارد ملا بزرگ صاحب د مقبرې پوښتنه وکړه دهغه قبر يې پيداکړاوداخـلاص فاتحه يې پرې ولوستله، د هغه په قبر يوه زړه گنبده ولاړه وه •

وايي چې دمولاناسيداميرترمړينې وروسته دهغه ځوی مولاناعبدالمجيد ډير وړوکی وه چې د خپل مورنی نيکه صوفي صاحب په کورکې پاته شوی وه،څرنگه چې مور يې هم په وړکتوب کې مړه شوې وه نو دده تربيه دهغه دمورنی نيا په ذمه واخستله ،چې هغه يوه ډيره پرهيز گاره ښځه وه اواولاد يې نه درلود نودمولوي صاحب عبدالمجيدپه روزنه کې يې پوره پاملرنه او اهتمام کوه •

څه مده نه وه تيره شوې چې دمولوی صيب مورنی نيکه صوفي صيب هم وفات شواوصوفي صاحب بل نارينه اولاد نه درلود او تربوران يې دير ظالمان وه د هغه د کور مالونه يې چور اومځکه يې ترې ونيوله •

مولوی صاحب عبدالمجيد به ويل :زمونږپه کورنی کې زمونږ د پوښتنې څوک نه وه او زمونږ دپلار دتره ځوی محترم محمد شريف خان هم د خپل پلار فتح محمد خان څخه وړوکی پاته شوی وه نو همدا دليل وه چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تربورانو د ناروا په مقابل کې مونږ بې وسې وو ۰
څه مده ورسته زما مورنۍ نیاپه ماباندې تعلیم شروع کړ،دهیریدو نه ده چې دلغمان د صبراباد مولوي سیدعالم دډوپۍ کلي ته زمونږ پوښتنې ته راغلی وپه مایې ډیره مهرباني وکړه اودنصیحت په طرزیې راته وویل : پلاردې مشهورعالم وه۰ته ضروربايد دپلارځای ونیسې،څه چیرته دکوم عالم سره دیره شه اوصرف اونحوه او نور کتابونه ولوله کوشش وکړه چې وخت درنه عبث تیرنه شي ترڅو ښه عالم درنه جوړ شي۰
هغه ویل چې د مولوی صاحب سیدعالم نصیحت په ما زیاد تاثیرواچوه اود ده دلارښونې سره سم مې په زدکړې پیل وکړپه یو ځای او بل ځای کې مې په لږه مده کې صرف نحوه اوبیا نور کتابونه ولوستل اوبیا مې
د منطق اوحکمت د کتابونو په لوستلوشروع وکړه اودوخت د مشهورو عالمانوڅخه مې زدکړه وکړهچې پوره پدې کتابونوکې لایق شوم زیادتره شاګردان به ماته دتدریس لپاره راتلل ۰ما پدې تحصیل اکتفا ونکړه اود تحصیل اوزدکړې په مقصدپه ښیوه،دلغمان په چهارباغ ،قرغیواو مزینه کې دیره شوم اووروسته لدې څخه دتحصیل په مقصد پیښورته لاړم،هلته په پیښورارغشتواواشنغرکې مې دمعنوي ، لوی منطق،حکمت ، تفسیر ، احادیث،فقه اصول،میراث ، ریاضي ، تجوید او نورد وخت مشهورعلوم د ښو پیاوړو استادانوڅخه ولوستل ۰
وایی چې په هغه وخت کې چا چې به مروج علوم ولوستل د وخت د مشهورو علماو به ورته تصدیق ورکاوه چې د استادی وړدی نوهغه ته به بیامولوي صاحب ویل کیده او د مولویتوب پګړی به دده په سر باندې مشهوروعلماوپه ول تړله،چې مولوی عبدالمجیدهلته دا افتخار ترلاسه کړی وه ۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمولوي صيب عبدالمجيددسفرملګري په دې باوروه چې هغه په ملګر توب کې د پوره اخلاص خاوند وه ده له ملګرواوملګرولدې سره پوره وفاکوله٠

زما مرحوم پلارمولانا محمد سعيدسعيد افغاني ليکې چې زما نه يادېږي چـې زما دمرحوم پلارمـولوي عبدالمجيد څخه دې چا شکايت کړی وي ، ده به خپل ملګري ډيرپه احترام يادول اوپه غياب کې به يې ستاينه کوله همدا وجه وه چې دده ملګرو زماسره زماپه ژوندکې دهغه په خاطر ښه رويه درلوده ،ده به د خپلو ملګرو څخه خوږې قصې کولې او دخپل سفر ملګري به يې ډيريادول اوپدې جمله کې دمولوي محمدابراهيم کامه وال،مولوي الهام الدين چې د لغمان په کڅ کې د کجورملا په نامه يې شهرت درلود،دچهارباغ مولوي عبيدالله،مولوي محمدعالم،او قاضي عبدالقدوس دلغمان دچهارباغ څخه ډيرې ښې خاطرې حکايت کولې،همدارنګه مولوي عبيدالله اومولوي محمدعالم صاحب چې په اول کې دهغه دسفر شاګردان وه چې په نتيجه کې ډير ښه عالمان شول ٠

دې ويل دکجوروملاصيب په سفرکې دجمعې په شپوکې ديرښه اوخواږه اشعاراونعتونه ويل اوهغه وخت دهغه يو مشهور ورور وه چې هغه ښه متصوف او مشهور واعظ عالم وه،هغه په وعظ کې ژړل په مخ او ګيره به يې اوښکې روانې وې ، دې قصه کوله يووار داسې پيښه شوه چې د کجوروملاصاحب دغه وروپه وعظ کې ډيروژړل خوکله چې دوعظ څخه خلاص شو نو په يوخاص مجلس کې ورته وويل: وروره داڅومره زيات ژاړې ،ژړل ښه کار ندی سترګوته دې تاوان رسوي اوکه نه زه هم کولی شم چې خپل مړپلارياخپله مړه مور رايادە کړم او له تا څخه ډير وژاړم ٠

مولوي عبدالمجيد په ټولومروجوعلوموکې تدريس کاوه خوپه منطق او حکمت کې يې ډيرشهرت درلودخو دعمر په اخرکې د دې دتصوف جذبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زياته شوه نوې دتفسير،حديث،فقه اوتصوف علومو مطالعه زياته كوله همداوجه وه چې تګاب مشهورمتصوف اخونزاده صاحب څخه يې دقادرې طريقه وکړه،ددې طريقې په ټولو اذكارواو اورادوكې د مازونۍ مرتبې ته رسيدلی وه او د زياتو مريدانو او مخلصانو خاوند وه٠

څرنګه چې دښه تقوا اوعلم خاوند وه نوخلكو دی مجبوركړچې د لغمان ولايت دتيرګړومشهوراوجامع مسجددخطابت وظيفه هم په غاړه واخلی،پدې مسجد كې دی ډيرعمرد جمعې په ورځو كې موثرې خطابې ايرادې كړی دی چې دده شهرت دشاګردانواومريد انوله لياري نه تنها په لغمان اوننګرهاركې بلكه په ټول افغانستان كې زيات شو ،هغه ډير ښه اوازاو دژبې فصاحت درلود او دښه اخلاص اوګذارې خاوند وه ٠نو همدا وجه وه چې هره ورځ له هرې خوا نه ورباندې د روحي او معنوي استفادې په منظورهجوم وه او د ده په ديره كې به لنګرچليده چې تراوسه پورې په لغمان كې زيات خلک دده د وعذ،معقولې اونمونې روايتونه كوي٠

مولوی عبدالمجيد داميرعبدالرحمن دپادشاهي د وختونو قصې كولې چې په دې هكله يې داسې ويل:اميرعبدالرحمن په خلكو باندې زيات رغبت اچولی وه اويواځې دنوم څخه يې خلک بيريدل حتی هغه وخت چې هغه مړشوخلكو دده‌ارې ډيروخت دده دمرګ روايت قدرې هم نشوكولای ٠

مولوي عبدالمجيد دوطن داستقلال اوازادۍ په مبارزه كې پوره اوموثره برخه درلوده اودخپل قومي ځوانانو،مشرانو،شاګردانو او پيروانو سره دانګليسانوپه مقابل كې دده‌كې،تورخم اوناجي په سيموكې جنګيدلی دی٠

هغه به ويل چې مونږبه دشپې له خوا د انګليسانو په عسكري كمپونو داړه اچوله چې په دې اثربه دانګليس عسكردډيرولانجوسره مخامخ وه ده به ويل:په هغه شپواوورځوكې چې صالح محمدخان عسكري افغاني منصبدار

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماتې وخوړه مونږ برید پرینښود بلکه د غرونو په څوکو کې مودشپې له خوا اورونه ددې لپاره بلول چې ترڅو انگلیسي عساکر پدې پوه شي چې مجاهدینو دجهادمحازندی پریښودلی اودمقابلې لپاره حاضر دي ٠

مولوي صاحب به ویل : دصالح محمدخان دتیښتې په وجه پدغه ورځ او سبا ته د مبارزینو معنویات ښه نه وه خو دیني علماوو د مبارزینو معنویات تقویه کول اوله بلې خوامجاهدینوته دوطن دهرې خوازیات او تازه مرستې رسیدلې اوپه ټولوبریدونوکې ملي مقاومت ښه پیاوړی شو چې پدغه برخه کې دننگرهاراوسرحدونو داوسیدونکوجذبات د هیرودو ندی اونه دساپیوو مهمندو،شینوارو،خوږیانو اودباجوړځوانانوسرښندنه به دیاده ووځي ٠

بایدووایم :چې دبلې خوا دا شکست ددې موجب شوچې د پښتونستان دسیمواوسیدونکي دانگلیس داستعمارپه ضد را وپاریدل او دهرې خوا ځخه دمیړانې اوجهاد غورزنگونه په ډیر جوش اوخروش پیل شول ،همداوجه وه چې انگلیس دې ته متوجه شوچې د اعسکري بریالیتوب نورهم لانجې زیاتې کړې اوعمومي احساسات یې ددوئ په ضد وپارول ،نوهمداوه چې دخپل زیات ویرې په وجه یې په هوایي بمبارد پیل وکړ اوغوښتل یې چې په دې ډول په جنگیالیوکې ویره واچوي خوداکار نور هم خلک د مقاومت لپاره مصمم کړل او د شپې له خوایې په انگلیسي عسکري کمپونو باندې ډیرسخت یرغلونه تر سره کړل ٠

مولاناعبدالمجید ویل چې په دې جهادکې ځما خواږه ملگری او یاران شهیدان شول او یو وار داسې پیښه شوه چې زمونږداوسیدوپه خاصې غونډۍ دبمونواوریـدل پیل شول چې دیوبم په اثرمونږ دخاورو لاندې شوو خود نورو مجاهدینو په مرسته ژوندي له خاورو وویستل شوو ٠

هغه به دجهاد کیسې زیاتې کولې اود خپلو افغانانو میړانه یې په هغه وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې زياته ستايله ۰
ده ويل : افسوس چې دوطن په جهادکې دملی مبارزينوسره کافي وسله اواذوقه نه وه بلکه يواځې ددوئ همت اوميړانه وه چې مقابل محاذ ته يې ماته ورکړه هو، اکثره مبارزينوپه نيم نس اونيمې تندې خپل د جنګ محاذ ساته ،چا سره شلخی توپک ، چاسره تفنګچه، چا سره توره او دچا سره يواځې بيل اوکلنګ وه چې دزمروپه شان به يې په اورحملې کولې ۰
ده به ويل : د ژوبلې اومرګ ډاره دچا سره نه وه بلکه پدې عقيدې وه که ژوندی وې دجهاد ثواب در په برخه کيږي اوغازي به وې او که مړ شوې نو د شهادت مرتبه مومې ۰
ده ويل: دوطن يه جهادکې دمشرقي محاذيوازې ملي مبارزينوپه برکت قوي پاته شواوعسکري شکست اوتيښته دمشرقي خلکوته لکه دهيوا د دنوروسيمود مجاهدينو په شان دمنلووړنه وه بلکه دهغه وخت واقعات او پيښې ددې ثبوت ور کوي چې ملي مبارزينو په يوه دوه ورځو کې عسکري خلاهم ډکه کړه بايد ووايم چې د صالح محمد خان د تيښتې په وجه د ټولوعسکروعسکري طاقت له مينځه لاړنشو بلکه ډير وړو منصبدارانوبې له کوم عسکري تنظيم شخه خپل د جهاد محاذونه کلک وساتل چې په دې جمله کې سورناصري جرنيل دخپلوعساکرو سره د تورخم په محاذ کې په پوره ميړانې جنګيده۰
مرحوم محمد شريف کامه وال چې په نجم المدارس کې مدرس وه دا قصه زياته کوله اوويل به يې چې د صالح محمدخان د تيښتې دوهمه ورځ وه، زه په تورخم کې وم او په لياره کې زخمي شوم حرکت مې نشو کولی خو نصيب دا وه چې په ما باندې سورجرنيل مسلح په اسپ سپور د خپلو عسکري ملګروسره راغی،زه يې پورته کړم اوسور جرنيل دخپل ځان سره په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل اسپ د شاله خوا سپورکړم اودی په انګلیسانو باندې ډېرله قهره لکه دزمري په شان غړمبیده ٠

ځماپلارمرحوم دکتورمحمدسعید (سعید افغاني) لیکي : هغه وخت چې زه په نجم المدارس کې مدیر وم سور جرنیل ژوندی وه او د عــمرپه اواخرو کې یو ځل مدرسې ته راغی ما په خپله حجره کې میلمه کړاود هغه ډېــر احترام او قدرمې وکړ ، دشپې له خوا دده سره قرانکریم اود کارتوسو ډکه تفنګچه وه ٠وایي چې دده عادت وه چــې دعمرتر اخــره یــې تفنګچه له ځانه سره ګرزوله ٠

مولوي محمد سعید(سعید افغاني) لیکي چې ځما مرحوم پلار مولوي عبدالمجید به وعـظ او تبـلیغ دقرانــکریم د ایتونو اواحـادیثو په لوستلو په ډېر خواږه اواز کولواوځای ځای به یې په مناسب ډول دجلاالدین رومي دمثنوي،حافظ شیرازي،ګلستان،بـوستان او داسې نورو کتابونواو دپښتو شاعرانو شعرونه اومنظومې په خواږه اواز لوستلې ٠

هغه به دمیاعبدالکریم صاحـب اشعارخوښول اوزیات به یې لوستل چې په هغه جمله کې یې دا بیت یې زیات لوسته:

اول دې خوب په بالښتو او بالیــنچو کړه جانانه

اوس دې د ګورچینجي بازي کړي هر اندامه سره

یا د حافظ شیرازي دا بیت :

شب تاریک بیم موج ګرداب چــنین هایل

کجا دانند حال ما سبک ساران ساحل ها

دا شعرونه یې د عمر په اخره کې زیات لوستل:

همه با هوا و هوس ساختـی

دمی با مصالح نپرداختـی

(c) ketabton.com: The Digital Library

همنشینان تو در کنج لحد خاک شدند
چشم عبرت بکشا خواجه اگر انسانی

یا دا بیت:

صبح صادق ملهم کافور دارد در بغل
گر علاج زخم عصیان میکنی بیدارباش

مولوي عبدالمجید یوه وړکې کتابخانه درلو ده چې په هغه کې مختلف علوم موجود وه خو ده به په سفرکې خپل قرانکریم ،دلایل الخیرات او تنبنیه الغافلین کتابونه زیات له ځانه سره گرزول اولوستل به یې ده به دتجهید وظایف زیات کول اود جذبوپه حالاتو کې یې تصوفي اشعار ویلې اوکله به یې ورسره ژړلې هم •

ده دنظم په کتابونوکې پوره مهارت درلوداو د اشعارو گلچین ور سره وه، ده به دملي اووطني خدمت لپاره هم زیات کار کولو اودضرورت په وخت کې به یې د بیچاره گانوسره لازمه مرسته کوله ، دی دپوره جرت خاوند وه او په وعظ ، تبلیغ ، جلسواو مرکوکې به یې په صراحت خپل تحلیل وړاندې کوه اوکله کله به یې ډیرغټ غټ خلک هم ترټل خو په خکوباندې دده قهراوغصه دده داخلاص اوبې الایشی په وجه بده نه لږیده •

دده سره د ډیرو خلکو اخلاص وه او دده د لیدو لپاره د ډیرو لرې ځایوڅخه خلک راتله،دې به کله دتبلیغ اواصلاح لپاره دلغمان درو غرو کلو اوبانډوته هم تللو او هلتـه به وربانديې زیات خلک را ټولیدل ، ده به اگثره په پښومنزل کوه چې کله به داس سـورلی هم میسره کیده •

هغه دپوره ذکاوت خاوندوه اوډیرو باریکیو ته متوجه کیده هغه به ویل:

دخدای پاک مخلوق سره داخلاص ژوندکول په کاردي اود اخلاص ثمره اونتیجه حتمي ښـه په زړه پورې وي •

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې دولايت اوکرامت دعوانه کوله حتی ويـل يې زه سره ددمره وظيفه کولو تر اوسه هم دکــوم کشف اومکاشفي خاوند نه شوم ٠

ده دملاې لنګ دشورش په وخت کې هغه وخت چې داميرامان الله خان په ضد انقلاب جوړوه په پغمـان کې يوه لويه جرګه جوړه شوه د خپل قام او د لغمان د ولايت د علماو اودخلکوپه وکالت وکيل انتخاب شواو دهغه وخت په لويه جرګه کې يې فعاله ونډه درلوده ، دې پـه هغه وخت کې پوهيده چې په اميرامان الله خان دکفر فتوا او په دې اثر د افغانستان څخه د هغه وتل ښه کارنه وه٠ هغه سره لدې چې د ديني پاکې جذبې خاوند وه داستعماردسيسوته ښه متوجه وه او د وطن د خير او سعادت لپاره ډير هوسيده ٠

هغه ددين څخه د ناړو استفادې مخالف وه او ديني علماو لپاره يې په خيراتو ژوند کول نه لوريده همدا وجه وه چې هغه به ويل :

کاشکې دينی علماعلاوه د ديانته دخپـل رزق اوروزی برابرولولپاره کار اوکسب هم وکړي او داسې نه چې دين ددنيا لپاره وسيله وګرځوي ٠

دې به ويل : دې عـاجـزاوبيـچاره ته ګوره چې خپلې نفقې ته حيران دی خو په قرض او سود هم خير اوخيرات ورکوي او خپل ځان نورهم محتاجوي٠ او ويل به يې چې دې ملا او پيرصاحب ته ګوره چې هرڅه لري خو بياهم د يوعاجز او فقير له لاسه خيراتونه اخلي ٠

ده په هرچا باندې دپــوره عاطفې اوصلې خاونــد وه او دروحي جذبې په وخت کې به بل ډول ښکاريده اوپه ځينو حالاتو کې به ورڅخه دتاثر اوانفعال چيغه او کريکه هم وتله ٠

هغه مرحوم مجاهد نجم الدين اخنذاده صاحب ته عقيده درلوده همدا وجه وه چې کال کې بـه يوځل او کـله دوه ځله هډې ته دده قبر د زيارت

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعا له امله تلو،ده به ویل دا مرحوم د خپل عصرمبارزوه اود وطن د ابادی اوازادی لپاره يې نه هیریدونکي جهادونه اوخدمتونه کړي دي ۰

مولوي عبدالمجیدد تگاب اخنذاده صاحب د مخلصانوڅخه وه او دهغه د ذهد اوتقوا زیاتې قصې کولې، د نجم الدین اخنذاده صاحب د مشهورو ماذونانولکه د سنگرشیخ صاحب ، دبتخاک حضرت صاحب ، د اسلام پورشیخ صاحب پاچا صاحب،دترگړو پاچا صاحب، دسرکاڼو میا صاحب ،صوفي صاحب،چکنورملا صاحب اونوروعلماو د تقوا، اعتباراوشهرت قصې کولې ۰

مرحوم مولانا عبدالمجیدپه کال ۱۳۲۰ه ش کې دژمي په شپو اوورځو کې مریض شو او یو څو ورځې پس له مریضي حق ته ورسید ۰

انا لله و انا الیه راجعون

د ده جنازه په ډیراعجاز پورته شوه او په پوره احترام لغمان دولایت دعمرزیودقریې د خیراباد دکلي په هدیره کې خاورو ته وسپارل شو۰

دی فانی دنیا ترکه اوحق ته ورسیدخودده دصالحواعمالونقش تراوسه پاتې دی ، اوس مونږ د ده روحي خوښي او ددی دښه اعمالود پیروی اوهغه ته پرته له دوعا څخه بله چاره نشته ، نوالهی ته مونږته دښې پیروي توفیق راکړې اودده په روح کې دي دخپل رحمت فیضان زیات اودایم وگر ځوې

امین یارب العالمین

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لغمان لرغوني تاريخ اودجغرافيوي موقعيت

دلغمان لرغوني تاريخ او دجغرافيوي موقعيت په اړه څيړونکواوتاريخ پوهانو ډيرې څيړنې اوليکنې کړي چې پدې برخه کې دهيواد د معاصره څيړونکواوليکوالانوښاغلي شهسوارسنګروال صيب اودښاغلي پوهنيار ظفراهتمام معتبره تاريخي ليکنې اوهمدارنګه د انترنيتي پانو څخه په زړه پورې اوکره مطالبو ته ځاى ورکړل شوى چې ددې مطالبو يادونه پدې کتاب کې لا زم اوضروری ګڼل کيږي ٠

هيله ده ددې ليکنوپه راټولولوسره مودلغمان تاريخ اودهغه دجغرافيوي موقعت په اړه درنولـوستونکو ته دپام وړمعلومات برابرکړي وي ٠

د درنو ليکوالانو ليکنو ته چې په کتاب کې ځاى ورکړل شوي دى ، د دوئ تاريخي او څيړنيزې ليکنې او همکارۍ ديادولو اومننې وړګڼم٠

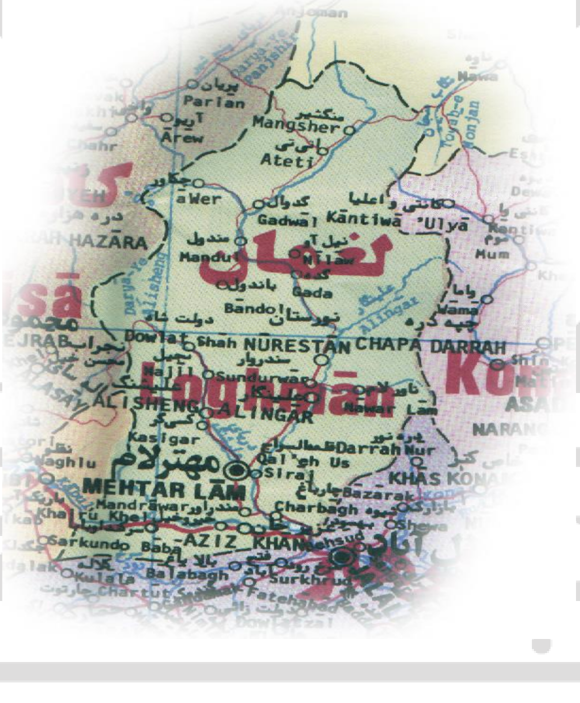

(c) ketabton.com: The Digital Library

داستادشهسوارسنگروال صیب او نباغلي ظفراهتمام دڅیړنیزو،معتبرو لیکنوڅخه:

لمپاکا-لمغان (لغمان)

جغرافیوی موقعیت :

لغمان دافغانستان د ختیځ ولایتونوڅخه دی چې شمال ته یې بدخشان ،سهیل لورته یې ننگرهاراوکابل،ختیځ لورته یې کونړونه اولویدیزپلوته یې دکاپیسااوکابل ولایتونه پراته دي،دکیشت اوکاشمونډغره لویدیځ ته دلغمان ولایت دجنوب له خوارانیولی دی هرڅومره چې دلغمان ولایت د جنوب له خوادشمال په لورپرمخ لاړشي دځمکي جگوالی یې زیاتیږي ۰

لغمان دځینې روایاتوله مخې دکابل څخه تر پیښوره ټوله سیمه رانیوله داځای دهغه پخوانی لیارې په سرپروت او یومهم دمه ځای دی چې له سروبي څخه د باد پیچ یا باد پښ غاښي را پدې خوا په زیړاني دښته کې راتیر شوی اود الیشنگ اوالینگار د رودونو دمخامخ کیدو په نقطه کې کوم ځای چې د نیسا یا لرغونی ښار پروت وه رارسیږي او له دې ځایه ادینه پوریا دینپور،نگاراهاراوبله ځانگه یې دگمبیري په دښته کې کنړونوته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورغځیدلې ده ۰

دلغمان پراختیا ۷۲۱۰کیلومتره مربع ده اودنفوسوشمیره یې ۳۱۰۶۵۱ کسانو ته رسیږي اوپه یو کیلومتر مربع مځکه کې یې ۴۳کسه وګړي ژوند کوي ۰دلغمان ولایت څلور ولسوالۍ لري چې د قرغیو ، الینګار ، الیشنګ او ننګراج ولسوالیو څخه عبارت دی همدا رنګه دوه علاقه داری لري چې دولت شاه او منډول نومیږي۰د لغمان ولایت ټول کلي ٦۴۰ دي ۰

د لغمان لرغونی تاریخ :

لغمان یومهال دالینایانودمربوطاتوڅخه وه اوهمدا شان دبودائي مدنیت ددې سیمې مرکزیت بلل کیده او د اشوکایا دهندي یوریانو د کورنۍ پاچا د دورې ډبرلیکونه اوهمدارنګه د درنتې ترخنګ دیو شمیربودایي اثارو درلودونکي دي هغه چې دڅیړونکو اوپوهانو دپوره پاملرنې وړدي ۰

لغمان د افغانستان دنورو ولایتونو په څېر یومهم ولایت دی چې اوږد تاریخ لري.دپخوانیواو زړو متونوله مخې دلغمان لرغونی نوم "لمپاکا" دی اود ګندهارا له هغو مهموښارونوڅخه دی چې دټکسلانه(تکزیلا) را واخله تر پېښوره او بیا تر کاپیسا او بامیانوپورې به پرې تګ اوراتګ کېده ۰

هغه مهم ښارچې په دغه لویه لاره اباد وو"نیکایه" یا "مینسه" په نوم یادیده.لرغونپوهانودڅیړنې له مخې ددغه ښاربنسټ هغه مهال د سکندر له خواکېښودل شو چې نومړی د افغانستان د شمالي سیمو د نیولونه وروسته دوهم ځل د هندوکش جنوب د پنجشیر د سیند په اوږدوکې له کاپیسا نه دنجراو اوتګاوله لارې"لمپاکا" یعنې لغمان ته راورسید ۰

د لغمان ولایت د ختیزو سیمو په لاره کې د یوناني سکندر لپاره دپام وړوو. نو ځکه یې د "مندوړ" او چارباغ تر مینځ کرغیو ته نږدې د "نیکا" په نوم ښار ودان کړ. یوناني سکندربري په موخه خپل پوځ په دوه برخو وویشه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې يوه برخه يې له لغمانه دده په مشرۍ دکنړله لارې دسوات په لوراو دلښکرو دويمه بـرخه يې د جنرال "پرويکاس" او"هغستيون" په مشر تابه د کابل او لغمان سيند د جنوب اړخ لورته ترخيبردرې پورې پر مخ لاړچې په پای کې دسکندر ټول ځواکونه په "اندس" يعنې دسيند رود په برخه کې يو ځای شول. ٠

دلغمان دلرغونتوب يوه بله مهمه بېلگه دا ده چې دلغمان دپلازمېنې نه ښايي د درې ميلوپه واټن لويديزلور کرغيو ته نږدې د"شله ټك" دغره په لمنه کې هغه کښل شوي ډبرليکونه چې په ۱۳۴۳ لېږديز لمريزکال ترسترگوشول ددغوډبرليکونوله "ارامي" ليکدود نه دا ډاگيزه کيږي چې د "اشوکا "د مهال په واکمنۍ کې ښايي کښل شوي وي نوځکه خو دغه ليکدود دهغه مهال يو ټاکلی زمان په گوته کوي٠

دغه دوه ډبر ليکونه چې د يوه ډبر ليك په څلورمه کرښه کې د (لمکان Lemkan Jiti) جتي نوم گورو له دې څخه دې پايلې ته رسيږو چې لمکان (وروسته لمغان) داوسني لغمان لرغونی نوم دی. که څه هم له دې نه دمخه د لمپاکا په نوم يادېده٠

اشوکا (د بندو سارا زوی او د چندراگوپتا لمسی) دموريا د کورنۍ دريم واکمن وو چې له هندوستان نه را واخله ترارغنداب پورې ځمکې يې لاندې کړې وې.

په ۱۹۴۹ زيږدي کال دپوهاند "هنيگ" په زيار او نوښت د اشوکا په "ارامي"ډبرليك چې په لغمان کې ترلاسه شوی ووپه دې اړه يوه اوږده اوهراړخيزه مقاله وليکله شوه چې د لرغونپوهانو له پاره ډېره دپام وړ وگرځېد٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرنګه چې اشوکايوروحاني شخصيت ووتل به يې دتهولنې اخلاقي اړخ ته پاملرنه کوله نوځکه به يې داډول ډبرليکونه کښل اوپه داسې يو ځاى کې به يې دا کارکاوو چې دهرليدونکي پام به ورته را ګرځېده٠ له لغمان نه سربېره دا ډول ليکنې او انځورونه په کندهار، ننګرهار (درونټه) او ټکسلا کې هم چې ورته بڼه لري کښل شوي دي٠

مشهور څېړونکي او تاريخپوه " بيلو"* وايي په هغه مهال به هندوانو ګندهارا ته د "شمال جنت" وايه خو دبده مرغه چې د چنګېز د تاړاکونو له بابته هغه ډبرين ښارونه چې د اوسني مهال دختينو خښتو په ځاى ډبرينې خښتې پکې کارول شوې وې (اوهم هغه انځورونه اوتصويرونه چې پکې ايستل شوي وواوځانګړى ارزښت يې درلود) له مينځه لاړل ٠

د ګندهارا اوسيدونکو هندوانو ته چې يو مشهور ټاټوبى يې لغمان وو که له يوې خوادغه سيمه دطبعي ښکلاله بابته په زړه پورې وه خوله بلې خواورته دمذهبي دودونو له کبله هم د پام وړ وه٠

د ببلګې په توګه په لغمان کې دکندنو له مخې کوم اثارچې د بوديزم او برهمنيزم د مذهبونو په اړه تر لاسه شوي دډېر ارزښت وړوو نوځکه يې د دې دوه لاملونو له پلوه ګندهارا د " شمال جنت " وګانه٠

دمخه مويادونه وکړه چې لغمان په يوه لويه لارپروت ولايت دى اوپه لرغونې زمانه کې هم له سکندر نه را واخله بيا ترګوډ تېموره پورې تيري کوونکي دغې سېمې ته راغلي دي. ٠دتېمور په اړه ويل کيږي چې دپنجشيرله لارې د لغمان اليـــشنګ ته راغلى واوغوښته يې چې د لغمان نورسـتان (بلورستان) ته ځان ورسوي خو نورستان ته په لاره کې يې لس زره سر تيري له مينځه لاړل نو بيا يې دنورستان دسيندپه غاړه دااليشنګ په ناجل کې يوه کـلا ودانه کړه چې اوس هم د تېمور کلا په نوم ياديږي ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوډ تېمورځکه په ډېرې چټکۍ هغه مهال ځپل ځواکونه تر شا کړل چې سرتيرو يې په هغوغرونو اوګړنګونو کې جګړه ونشوه کولای اوهره ګړۍ له مينځه تلل نو غوره يې وګڼله چې له دغه سيمې نه پښې سپکې کړي. نوموړي د کټورپه دره کې هم يو ډېر ليـــك کښلی دی چې دده د تيري نښه يې ګڼلای شو ٠

دارنګه د لغمان په اليشنګ دره کې د امير حبيب اله خان په مهال يو ډبرليك چې د تاريخ نه دمخه پېر پورې اړه لري ترسترګوشوی دی چې پخپله امير هم هغې کتيبې د ليدلو له پاره ورغلی وو چې عکس يې بيا دمارچ ۲۵ نېټه (۱۹۱۷م) چې دوري له پنځمې (۱۲۹٦ ش) سره برابره وه دسراج الاخبار په خپرونه کې خپورشو ٠

کومې انځورشوې کرښې چې په دغه ډبرليك کې ګوروښايي چې ۵۰۰۰ کاله دمخه دپخوانۍ ډبرې پېړيو پورې اړه ولـري څېړونکي په دې اند دي چې دغه کښل شوې او انځورشوې کرښې له هغو کرښو سره ورته دي چې دسمنګانوپه شپاړس (۱٦) کيلو متري کې ترسترګو شوي٠

د تېرې خبرې په ټينګار نه يوازې دګوډ تېمور لښکرې نورستان ته نه دي رسېدلي بلکې د سکندر پوځونه هم نورستان تـه پـه لاره کې په ګونډو شول داځکه چې دنورستان طبعي اوجغرافيوي جوړښت داسې دی چې هېڅ بهرني پوځ نه دی ايل کړی٠

څېړونکودامنلې چې دسکندرپوځونه بلورستان ته نه دي رسېدلي خوهغه وخت چې سکندرلغمان ته ورسېدلکه دمخه موچې وويل کرغيو ته نږدې يې يو ښار ودان کړ اودغه ښار چې " نيکا Naica نوميده هغه ښارته نږدې ووچې د" نيسا" Naisa په نامه يادېده چې دغه ښارد شرابو د ښارپه نوم مشهورشو او مذهبي ارزښت يې هم د پام وړوو. وايي چې دغه ښار هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای ته نږدې وو چېرته چې د الینګار او الیشنګ دواړه سیندونه یوځای کیږي٠ځنې څېړونکي وايي چې د "نیسایا" ښار د کونړ په چغسرای کې ودان وو او هغه ځای ته نږدې وو چې داسمار او پېچ سیندونه سره یو ځای شوي دي ولې ځنې لرغونپوهان وايي چې دغه ښار د ننګرهار په اډه نومي ځای کې اباد وو.

"موسیو فوشه" په دې اند دی چې د "نیسه"ښار په کوزني لغمان کې چېرته چې دالینګاراوکابـل سیندونه سره یوځای شوي دي ودان ووچې دښاردساتونکي نوم " دیونیسه " Diwnaisah په تاریخ کې "دیـونیزوس هم راغلی دی ٠ " Diwnaisyus په لرغونو تاریخونـوکې د الینګاراو الیشنګ یادونه ډېره شوې دي آن په ویدي سرودونو کې هم دهغولسوارياېي ټبرونو دنومونو په لړکې چې دراوي (پنجاب) د رود په غاړه سره نښتي وویادونه کړې. دا ټبرونه الینا (الینګار او الیشنګ)، بهالانه (د بولان ددرې خلك)، شیوا (دسیند غاړې خلك)،پورو (د ګندهاراشاوخوا خلك)، انوپکتیه (دپښتنو ټبر) او نور وو ٠ولې ځنې دبلورستان خلك هم الینابولي. یونانیانوځنې میتولوژیکي پېښې له یونان نه افغانستان ته راوړې دي لکه چې دپرومته زندان یې د هندو کش په یوه سمڅه کې انځور کړی دی٠

ولې پخواتردې چې یونانیان خپلې استورې افغانستان ته راوړې زموږپه هېواد کې د

(مهشوارا Mahshwara)

په نوم د نمانځنې (رب النوع) استوره وه چې د لوړو غرونو ساتونکی یې باله.نو ویلای شوچې"دیونیزوس" د شرابو یوناني رب النوع نه وو بلکې داهماغه "مهشوارا"دغرونوساتونکی دی چې د غرونوپه سرونو یې انځورونه تر سترګو شوي دي٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

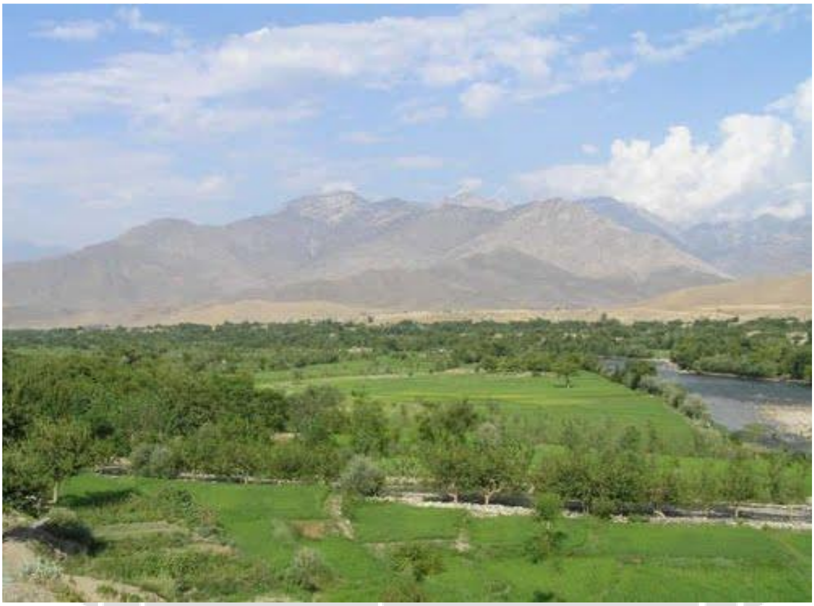

ځنې ښیرونکي دلغمان دلرغونتوب په اړه دا خبره هم کوي چې نوموړی ولایت دافغانستان دځنو نوروسیمواوولایتونو په څېردهندوکش دلرغوني تهذیب له وارثانوڅخه دی چې په دوي کې خنجان ، اندراب، شتل، سالنګ، پنجشیر، نجراو،تګاو،کاپیسا،لغمان،نورستان، چترال،سوات، باجوړ،د پامیردغره په لمنه کې میشت اوسیدونکي اونوردبیلګې په توګه یادولای شو٠

د(هیوان ځنګ) له څیړنونه ډاګیزه شوې چې داومې زیږدي پیړۍ په نیمایي کې له کاپیسا او باګرام نه نیولې ترلغمان اوننګرهارپورې ددې سیمو اوسید ونکودبرهمنیانو د دودونو په رڼا کې خپل ځانونه په ایرو لړل او دا کاردکابل برهمن شاهانو هم کاووخود صفاریانود ګواښنې له بابته دهیوادجنوبي سیمې له دغوپیروانواوپلویانوڅخه پاکې شوې او د غزنویانو په مهال کې له لغمان اوجلال اباده‌څخه هم ددغه دود لمن ټوله شوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړی وایي :

"زه چې ۶۳۰ زیږدي کال په دوبي دپنجشیرد رودپه غاړه ننګرهارته تلم د کابل او پنجشیر درودپه ګډونځي چې ورتیرشوم دکیڼ لاس خواته مې دلمپاکا (اوسنی لغمان) ولایت وو. تر لمپاکا چې ورتیرشوم "نګاراهارای" (ننګرهار) ته ورسیدم ۰

کله چې دتګین کورنۍ الپتګین غزني ونیو او د"لویکانو"کورنۍ یې تر شاکړه نوموړی یوکال په غزني اوزابلستان کې واکمن وو. دده له مړینې وروسته بیا غزني اوګردیز پاچا "لویك"د کابل شاه د زوی په مرسته تیری وکړ خو دسبګتګین له لاسه یې ماته وخوړه.

سبګتګین پوه شوچې دپښتنوپاچالویك سره دده جګړه پای نه لري نو د خپلې اوښیارۍ له کبله یې له پښتنو سره خیښي او خپلوي وکړه اوځان یې دهغوي زوم کړ.بیا نو دپښتنوپه مرسته یې بست،زمینداور،تخارستان ، غور، بامیان او زابل ونیو اوهمدارنګه دکابل درود په غاړه دلغمان په سیمه کې د"جیپال"له لښکروسره مقابله وکړه او دهغه سل زره لښکریې د پښتنوپه زورمات کړ اوتر پیښوره پورې ځمکې یې لاندې کړې په دې اړوند نامتو تاریخپوه عتبي او ابن اثیر هم کاږلي دي چې غلجي پښتنو له نوموړي سره ډېره مرسته وکړه او دده ملګري شول۰

هغه وخت چې سلطان حمیدلودین دملتان واکمن وو نو له لغمان نه تر ملتانه داټولې ځمکې دده په واك کې وې. دنوموړي دواکمنۍ هغه لوری چې تر لغمانه پروت وو په"حدود العالم"کې داسې راغلی دی: "دا هغه سیمه وه چې د "لمغان" دسیندپه غاړه پرته وه،لمغان یو ودان هېواد وو، دسوداګرۍ چارې په کې پرمختللې وې او ډېر سوداګر په دغه ښار کې مېشت اواستوګن وو. ډېرو او سېدونکولمغانانوبه بوتانوته عبادت کاوو. په

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمپاکا کې ډېرې وریځې کیږي هوايي نرمه او پسته ده له ساز او اوازسره مینه لري، اوښیاران او تېز فکره خلك دي٠

دکابل مجلې ۵ کال ٦گڼه کې هم دلغمان ولایت په اړه داسې لولو:"ددې سیمې ځنې برخې په هغه مهال کې دکاپیسا دپاچا ترلاس لاندې وې چې جنوب ختیز ته یې د ننګرهار لوی ښار پروت دی٠

دارنګه یوځل بیا دحدودالعالم یادونه کوو چې د لغمان په اړه یې لیکلي دي: "دینور لمغان دسین پردابله غاړه دلمغان دښارپه برابریوبل ودان ښار وو چې دخراسان سوداګر هلته اوسیدل ٠

د اسلام د سپیڅلي دین له خپرېدو نه وروسته لغمان (پخواني نومونه لمغان اولمپاکا) هغه اوسنی نوم دی چې دلرغونونومونو په ځای اوس په همدغه نوم یادیږي . یوه ښیرازه غوړیدلې سیمه ده چې له پخوانه اباده او سمسوره وه٠

هغه کډوال چې د هیواد له بیلا بیلو سیموڅخه راکډه شوي دي یو شمیر ډېرد بیلابیلوقومونواو توکمونوخیلونه په لغمان کې ودان دي د اوسنیو سر شمیرنو ل ه مخې په سلو کې ۷۳ پښتانه ،په سلو کې ١٤نورستاني (که څه هم اوس نورستان مستقل ولایت دی) په سلوکې ۱۲ پشه یي (شاړي) ،همدارنګه نور وروڼه قومونه لکه تاجك، عرب، هندوان، ګوجر ،سادات او نورددې ولایت اوسیدنکي دي.پلازمینه یې دمهترلام ښاردی اومهمې ولسوالۍ یې الینګار،الیشنګ، قرغه یي اودولت شاه نومیږي٠

دلغمان د ایادې شوې اولسوالۍ ځکه مشهورې دي چې دسکندر پوځونه کرغیوته نږدې په یوه ودان ښارکې پراته وو . (الینا) لکه څنګه چې یې دمخه یادونه وشوه د آریایي لسو قبیلو څخه یوه قبیله وه چې په الینګار ، الیشنګ، نورستان او د لغمان په نورو سیمو کې استوګن ووچې اوس یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم (گار- شنگ) د " الينا " لرغونى نوم خوندي کړى دى.
دارنگه دلغمان د پلازمينې مهترلمك (مهترلام) په اړه هم ويل کيږي چې پخپله هيوان څنگ هم داگست په ۱۵ نيټه په (٦٣٠ زيږدي) کې د کاپيسا له لارې نه دې ځايته رسيدلى دى.
ده ته ډاگيزه شوه چې دلته د لسوتيگو (ډبرو) په شاوخواکې عبادت ځايونه جوړ وو چې د سيمې نوم يې"لان پو"(چې په سنسگرت کې لمپاکا) و. دلته دوه ډبر ليکونه هم ووچې ديوه ډبرليك په دربمه کرښه کې د"لمك" تورى کښل شوى وو.ښايي چې دغه دمهترلمك اويا مهترلام نوم وي اويادا چې"مهترلام" نـوم دى او"لمك" (لمکان=لمغان =لغمان =لمپاکا) يې تخلص دى چې په زړومتونوکې لمك =لمکان د اوسني لغمان لرغونى نوم دى٠
سکندرچې کله هندوکش ته راورسيد دغرونو دالړې يې دنړۍ پاى وگاڼه او دايې" قفقاز"دهندي قفقازپه صفت " کوکاکوس انديکوس "وباله چې دهندوکش اوسنې نوم هم "انديکس"نه مينځته راغلى دى٠
هره خبره چې وي وي به خو کله چې سکندر دلته را ورسيد ددې ښکلي (بکوس "Bacuse) ښار پاچا
چې د شرابو رب النوع وو له نومونږي سـره وليدل اوغـوښتنه يې ترې وکړه چې ددې ښار د اوسيدونکو ازادي ته درناوى وکړي٠
سکندربيا د"بکوس"غوښتنه اووړانديزومانه نوځکه يې دتيري نه لاس واخست ... هغه مهال چې دسکندرپوځونه دلغمان له دغې سيمې نه په دوه برخو وويشل شول چې يو شميريې دسکندر په مشرۍ دکونړله لارې سوات ته او بـله ډله د خيبر له لارې روانــه شوه. دا دواړه ډلې په اټك کې يوځاى شوې او د ټکسلا پاچا " امبي" ته يې ځواب وليږه ،هغه هم له

(c) ketabton.com: The Digital Library

سکندر سره روغه جوړه وکړه خو د لغمان د واکمن په څیر یې خپل وړاندیز ورغبرگ کړ٠

ځنې پدې اند دي چې لمك د لغمان لرغونی نوم دی او" مهتر"دمشرپه مانا دی ."مهترلمك "یانې د لغمان مشریاپا چاوه ٠دویدي په سندروکې چې تقریبا ١٤ سوه کاله تر مـیلاد د مخه د اریایي روحانیو نو اوشعراوو له خواجوړ شوي دي ، د لغمان نوم د"لامهك"په شکل ذکرشوی دی "سرمحقق بختانی ، ژبځیړنه، ٢١٠ او ٢١١مخونه داســې روایتونه هم شته چې هغه مهال لغما ن په لراو بر وېشل شوی و. کوزنی برخې ته یې "بهـالانا" ویلې اوبرنی برخې ته یې"لامهکا".دلامهکا اوسنی نوم لغمان اودبهالانا اوسنی نوم"بولان" دی چې دکرغیو ولسوالی پورې اړه لري ښایي دا خبره هم د حقیقت نه لری نه وي چې پردې خاوره به دا دوه توکمه اباد وو٠

مهترلمک ع

مهترلمک د نوح (ع) پلاردی ښځه یې قیـنوش د نوح مـوروه . او په حقه پیغمبرتیر شوی دی نوح ع دحضرت ادم ع دکوزیدو څخه (١٦۴٢) کاله وروسته پیغمبري ته رسیدلی . دلمک ع پلار « متوشلخ»، نیکه یې اختوخ اوغور نیکه یې« یارد» وو؛کله چې د نوح ع کښتی کینا سته یو شمیر وگړي د مهترلمک (ع) اودده ورور نورلام (رح) او خوربې بي بي حاجرې سره یو ځای د نورستان په لاره اوسني الینگار ته راغلل ،خلک یې حق دین ته رابلل اوبیا په بیلابیلو ځایونو کې میشته شول ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاريخي روايات وايي چې لمک په لغمان کې وفات شو،خوراووروړې هم په الينگار کې وفات شوي چې مشهورزيارتونه پرې جوړدي خورېې دهرمل اوميداني ترمينځ د بې بې حاجرې په نوم زيارت لري او وروړېې نورلام صا حب د نورلام صا حب دره کې په زيارت کلي کې ښخ دی •

په مهترلام بابا،سلطان محموديوه ښکلې ماڼۍ جوړه کړې،ځکه هغه ځو ځله خوب ليدلی ؤچې دی پيغمبردی اوپه دښته کې پروت دی همدارنگه د مهترلمک د پيغمبري په هکله د مشهور روحاني شخصيت د کچورې ملا صاحب وېناوې چې تل بې ويلي: هو!مهترلام با با په حقه پيغمبر دی هم د ثبوت وړده •

دمهترلام بابا دمزارخواته يوسترباغ اوحضيره(هديره)ده په دې هديره کې ستراومشهورکسان لکه :يوسف خان دغازي محمد نادرخان شهيد پلار،شهزاده فريدون،غازي محمدشاه خان بابکرخيل،فيض محمدخان او نورغازيان ښخ دي او زيارتونه يې خلک له لرې ځايوځخه راځي پخوا به له هند او پنجا ب نه هم دلته خلک او گرځندويان راتلل دپنجشنبې او جمعې په ورځوبه په ځانگړي ډول دلته دساز،سندرو اومذهبي موسيقۍ په لس گونو ډلې موجودې وې شپه او ورځ به يې مينه وال په وجّداو مستۍ راوستل دغه دوداوس هم په پسرلي کې لمانځل کيږي •

دلغمان ديني علما ادب پوهان اوشاعران:

دلغمان په پخواني اواوسني شاعران يې حبيب الرحمن مهدي،ميرمن سايره،صديق کاوون توپاني،مرحوم ننگيال، شهسوارسنگروال ،عزيز تحريک

(c) ketabton.com: The Digital Library

، بارق شفيعي، نورمحمد غمجن ، محمدهاشم سنگر نيازی، سميع الدين افغاني،عاشق اله فريا د،ناهيد،ملکي خزان،اسماعيل اړم ، شاه محمد پيننا، عبدالرشيد مخلص،عبدالوکيل مخلص،ډاکترمتولي همدرد،حفيظ اله همت،آرش ننگيال،محمدشعيب حيدري،متين تيگړيوال،شريفه هاشمي، اسدالله مسکين اونوردي٠

په ولسي شاعرانوکې ملاعبدالحنان،محمدنور،شيخ احمدخان، حياحان، الينگاری، پټاڼ،مستري حبيب الله حبيب، محمد عالم حيران،غلام سخي اتمر ، نصر اله ناصر ،عسکر چالاک، مختار،بسم اله گلکاريوال،عارف گاډيوان،غمخور،انجينرمحمدعالم قرا،عبدالواحدغمخوار،نضراب خان ، اختر محمدکوچی،ملنگ باغبان،ملک شيرعلي ،تواب ترابي،عبدالغفور خان ،رحيم الحق ورنټاوال،محمدالياس،غلام نبي دردمند،گلآقا رښتيتوال ،ولي محمد ترابي ،ايمل احمدظاهر،مختار الحق ،ملامحمداجان،بسم اله چلمتيوال،ښايسته گل،گل محمد موټروان،شيرآغاارماني اونورچې دځينو شعرونه دسندرو په کسيټونو کې هم خوندي دي٠

د سياسي، ديني عالمانو او بانفوذه شخصيتونو په برخه کې يې د عالمانو تعداد هم ډېر دی، چې ددغو با نفوذه عالمانو او اجتماعي شخصيتونو له جملې څخه علامه، دکتورمحمد سعيد سعيد افغاني،سرمحقق زلمي هېوادمل ،ډاکترمحمد ظاهر،جنرال عبدالقاهر خان ساپی، عبيد اله محک ،مولوی نقيب الله نقيب ، ډاکټر محمد حسن کاکړ، ميرمحمد قاسم لغماني،عبداله خان افغاني نويس،پوهنمل اسماعيل يون ، عزيز تحريک

(c) ketabton.com: The Digital Library

،کاوون کاکړ،انجبنرمطیع الله مطیع خروټی ،نګارګر ،خدایداد بشرمل ،محمد حنیف اتمر،عبدالهادی قریشي ، یارمحمد نعیمي،محمد آصف تایب،عارفه عمرلور،متین یوسف زی،عبدالخالق حسیني،طارق بزګر،غازي الدین ګوهري،عبدالمعید هاشمي ، میرویس جلیل، نورمحمد حیدري، ډاکټر کبیر رنجبر، محمداله الکوزی،کبیرالینګاری،مستعلي نیازی،نورالحق شمش،مبارز ساپی ،اکمل ساپی ، فریدبزګر، قادرهوتا،اسداله دانش ساپی،نظرګل خاشع، امین اله سدید، ظاهرالینا، محمدطاهر کلمانی اونور یادولای شو .

د تمثیل په برخه کې د مرحوم منان ملګري ، ممنون مقصودي ، سایره مقصودي،داؤد مقصودی، متین تیګړیوال اونیازالدین خنجر.په یاددونه بسنه کېږي.

دکمال او کرامت دنه هیریدونکو څیرو څخه ملا اضغر ، رام کیشنګ ،باړو، مجنون شاه،طوطي شاه ، مستان شاه ،ع لي لیړَلنګ،حضره دین اوعظم دین یادولای شو.

دموسیقۍ هنربازارپه لغمان کې تل تودساتل شویدی پخواني مشهور سندرغاړي: ملاګۍ، ګلکۍ، ګلو، قاسم جان، پایندی ، محمداشرف، ملاشاګل، سلطان عزیز جوشي، مرحوم احمدظاهر،قاري قصه خوان عبدالحلیم ،حیران ،غلام محمد، صبور بصیري،ولي ګی ،هفته ګل،ماجیتي،خانګل،جهان،حضرت علي، نسیمه قشنګ او ډ یر نور وتلي سازیان دي چې په سیمه کې ډیرشهرت او مینه وال درلودل

(c) ketabton.com: The Digital Library

پای

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library